Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Periegesis - Cod. Karlsruhe 442

Priscianus

[S.l.], [10./11. Jh.]

De ratione temporum vel de compoto annali

urn:nbn:de:bsz:31-46219

Visual Library

INCIPIT PROLOGUS DE RATIONE TEMPORUM VEL DE COMPOTO ANNALI.

Denumero igitur dō adiuuante pauca dicturi sumus secundū modulū ingeniolū nri: sed tamen ex uetustate maioq; collecta primum nobis interrogandū ē. unde primū hec ars que numerus uel cōputus dicitur sumpsit. Deinde postea scire debemus ex qua radice sapientiē numerus processit. Scimus enim qd omnis sapientia siue diuina siue humana philosophia nuncupatur. Illa philosophia in tres partes diuidit. Quarum pars philosophiē quē dicit fisica in quatuor partes diuisa uidetur. Sic etiam ethica secunda pars philosophiē quatuor diuisiones habet. Tertia autē logica duas habet diuisiones. Ex qua ergo diuisione hec ars numeri processit demonstrare necesse est. Et postea etiam scire conuenit qui primus inuenit numerū apud hebreos et caldeos et egiptios et apud grecos et latinos. Deinde inuestigare oportet quomodo numerus linguis principalib: nuncupatur. Hoc est apud hebreos et caldeos et persas et egiptios et macedones et grecos et latinos. Illud nomen qd dicitur numerus si simplex est an cōpositū si primitiuum aut deriuatiuū. Et quomodo difinitur scire nos conuenit. Deinde etiam interrogare debemus quomodo numeri nominantur apud grecos a uno usque ad mille et miriades. Et que nota significant illos numeros apud grecos. Necnon etiā scire nos oportet et que nota significant istos numeros a uno usq; ad mille et miriades apud latinos. Deinde etiam oportune interrogandū ē. qd sunt diuisiones temporis et quomodo ille diuisiones maiores efficiunt de minoribus. I

SENTENTIAE SCI AUGUSTINI ET YSIDORI IN LAUDE COMPOTI

Augustinus dicit de quatuor diuisionib: scripturē quatuor necessaria sunt in ecclesiadi Canon diuinus in quo narratur et predicat uita futura. Historia in qua gesta rerum narrantur. Numerus in quo facta futura et solemnitates diuine dinumerantur. Grāmatica in qua sciencia uerborum intellegitur. Iste sunt quatuor diuisiones scripturē quasi quatuor fundamenta. Item isidorus de laude cōputi dicit ratio numerorū conmēnenda non est. In multis enim sacrarū scripturarum locis quantū mysterium habet et eluet. Non enim frustra in laudib: dicitur est omnia in mensura et in numero et in pondere fecisti. per numerū siquidē ne confundantur instruim. Tollen numerū a reb: omnib: et omnia pereunt. Adim esto cōpotū et omnia cecā ignorancia cōplectunt. Nec differri possunt ac ceteris animalib: qui calculi nesciunt rationem. II. UNDE PRIMU PROCESSIT RATIO NUMERORUM

Hec ergo ratio numeroq; unde primū processit scire nos debemus. Ad hoc scilicet quomodo sapientia et scientia ad hoc dō est ex quo facta sunt omnia. A. Dicergo

quando inuenta ⁊ ista ratio. ℟ Ex illo tẽpore ex quo facte sunt creature hoc ⁊ a origine
sui. tunc enim primum numerus inuentus est. sicut in genesi legitur. & factum est uespere & ma
ne dies unus. Tunc ergo dicitur de nocte & de die. quando dicitur uespere id est nox. et ma
ne id est dies. De numero autem quando dicitur dies unus. sic secundus. sic tertius. sic
quartus. sic quintus. sic sextus. sic septimus. Item de numero dicitur. quando dicitur de sole
& luna. et sint in signa & in tempora et in annos. & in dies. quando dicitur dies. & tẽ
pora. & annos. tunc de numero dicitur. Quis enim potest intellegere dies & tempora & an
nos nisi per numerum. Inde dicit boetius. omne quecumque a primeua rerum natura con
structas. numerorum uidentur ratione formata. hoc enim fuit principale exemplar in
mente conditoris. hinc enim uariorum elementorum multitudo mutata est. hinc temporum uicis
situdines. hinc motus astrorum celique conuersio intellegitur. Inde boetius dicit. Per ipsa
natura numerorum omnis astrorum cursus. omnis que astronomica ratio constituta est.
Sic enim ortus occasusque colligimus. sic arditates uelocitatesque errantium siderum custo
dimus. sic defectus et multiplices lune uariationes agnoscimus. iii. DE GENERALI
NUMERO HUIUS ARTIS ET DE PHILOSOPHIA ATQUE DIUISIONIBUS
ET INUENTORIBUS EIUS

Haec igitur ars hoc ⁊ numerus quod nomen generale habet. ℟ philosophia scilicet
quia omnis sapientia philosophia nominatur. A Quid ⁊ autem philosophia cuius
lingua est. ℟ Grecum nomen est. & interpretatur amor sapientie. Philo enim apud grecos
amor dicitur latine. Sophia uero sapientia ut scientia interpretatur. A philosophia
quomodo diffinitur. ℟ Isidorus diffinuit dicens. philosophia enim est. rerum hu
manarum diuinarumque cognicio. In hoc exemplo ostendit. quod omnis sapientia siue
diuina siue humana. philosophia nuncupatur. Item alia diffinitio philosophie.
philosophia ⁊ diuinarum humanarumque rerum inquantum homini possibile est. pro
babilis scientia. Item alia diffinitio philosophie. philosophia ⁊ ars artium
& disciplina disciplinarum. A Quot ergo diuisiones philosophie. ℟ tres.
id est philis. ethis. logis. id est natura. mos. ratio. deinde diuiuantur alia tria no
mina. philisica. ethica. logica. hoc ⁊ naturalis. moralis. rationalis. Unde isido
rus dicit. philosophie species triperita ⁊. una naturalis que grece philisica
appellatur. in qua de natura inquisitione disserit. Altera moralis. que grece
ethica dicitur. in qua de moribus agitur. Tertia rationalis que greco uocabulo
logica appellatur. in qua disputatur que ad modum in rerum causis ut uite moribus
ueritas ipsa queratur. In philisica igitur causa querendi. in ethica ordo uiuendi.
In logica ratio intellegendi uersatur. Iste ergo tres partes philosophie.
hoc est tres diuisiones sapientiae. philisica. ethica. logica. In his tribus

generib; philosophie. eloquia diuina consistunt. Nã aut de natura disputari solent
ut in genesi & in ecclesiasten. aut de moribus; ut in puerbius & in epistolis pauli apti
et in alius multas libris. aut de superioribus; misteriis celestib; hoc ē de lorica ut in
cantica canticorũ & in euangeliis. A. Quis ergo inuenit istas tres partes philoso
phie. R. Phisicã inuenit tales melesius uñ ex septẽ sapientib; grecorũ. Inde isido
rus dix. phisicã apud grecos pscrutat ē tales melesius unus ex septẽ illis sapien
tib; grecorũ. hic enim ante alios celi causas atq. uim rerũ naturaliũ contẽplatus ratio
ne suspexit. Ethicam inuenit socrates. Inde isidorus dix. ethicã socrates primũ ad
corrigendos cõponendosq. mores instituit. atq. omi studio ad breuiandi disputa
tione pduxit. Diuidens eã in quattuor moribus animie id ē iustitiã. fortitudinẽ. mo
destiã. tẽperentiã. Lorcã uero plato inuenit philosophus. Inde isidorus dix. lor
ca que rationalis uocat. plato subiunx. p quã discussis rerũ morũ causis uim earũ
rationabilit pscrutat ē diuidens illã in duas partes. hoc ē in dialecticã. & rethoricã.
Adquã igit parte III. Q. COMPOTUS AD PHYSICAM PROPRIE PERTINET
debis tribus partib; philosophie pt an & cõpotus. R. Ad phisicã sine dubio. A. phi
sica ergo qt diuisiones hab. R. Quattuor. Inde isidorus dix. phisicã plato in
quattuor diuisionib; distribuit. id ē in arithmeticã. geometricã. musicã. astro
nomiam. unde boetius dix. hoc ē illud quadriuiũ philosophie quo bis uiandũ ē
quib; excellentior animi pcreandis sensib; ad intellegentie certior aptducit. A.
Arithmetica quid ē. R. Numerabilis ars. A. Geometrica quid ē. R. Terre mensura
tio. A. Musica quidẽ. R. modulatio. A. Astronomia quid ē. R. Astrorũ lex. A.
Exhisitaq. quattuor diuisionib; phisice id ē naturalis scientie que prima discen
da ē. R. Arithmetica pcul dubio que principiũ matris que quodãmodo a deo & e
ras ob tanta portionem. Arithmetica enim cuncta prior ē. qe hanc ille hui mun
dane molis conditor primũ sue habuit ratiocinationis exemplar & ad hanc
cuncta constituit. hoc ē p numerosomã elementa constituit & ordinauit.

V. DE INUENTORIBUS NUMERORUM

A. Quis primi inuenit numerũ apud hebreos & aegiptios. R. Abraham primi inue
nit apud hebreos. deinde moses. et habraha tradidit istã scientiã numeri apud
aegiptios et docuit eos. deinde ioseph. A. Quis primi inuenit istã scientiã apud
grecos & latinos. R. pitagoras apud grecos primi inuenit. apuleus et boetius
apud latinos. unde isidorus dic. numeri disciplinã apud grecos primũ pitago
rã nuncupant conscripsisse. ac deinde anicomaco diffusius esse dispositã quã
apud latinos apuleus deinde boetius transtuler. VI. DE NOMINIBUS NUMERI
SECUNDUM UARIAS LINGUAS ET UNDE NUMERUS NOMEN ACCESSIT

A. Quomodo numerus nominat apud hebreos & chaldeos & sirros. R.

hoc: nimian. apud macedones calculus. apud alios grecos crdus ut ridimus. Apud
aegiptios. lacerus in delaterculus diminutiue dr. Apud romanos aut & apud lati
nos. cōpotus ut numerus dicat. errima. unde rimari appellant. A. Illud nom qd dr
numerus si simplex: an cōpositū. ℟ Cōpositū si lic & ex duob; corruptus. Numeen
ex eonomine qd: nūmus uenit. Rus aut ex eonomine qd: riuus diriuat. Ex riuoem
nūmorū id: ex multitudine census qui reddebat regib; ut imperatorib;. numerus no
mi accepit. unde isidorus dic. nūmus numero nom dedit. & a sui frequentatione uo
cabulū indidit. A. Numerus unde nom accepit. ℟ a numera. hinc agustin ait.
numerus a numera quaedā dea nominat. cui sacerdotes retro uersis uultib; dona
ferebant. & post oblata munera retro pgebant. A. Numerus quomodo diffinit.
℟ Isidorus diffinuit dicens. Numerus: multitudo ex unitatib; constituta. nā unū
sem numeri ee. n numerū dicim. Idē alius dicit. unus non ē numerus sed ab eo
crescunt numeri. tamen donat eti unū pnumero posuit dicens. Numerus: sin
gularis. utinc magister. Idē augustin dic. numerus ē. singularis corporis ac uo
cis & significationis collectio. VII. QVALITER NVMERI NOMINANTVR A BVNO
VSQVE AD MILLE ET QVIBVS NOTIS SIGNIFICANTVR
A. Quomodo nominant nomina numeri apud latinos a bano usq. ad mille & mira
des. ℟ Sic nominant. i. ii. iii. iiii. v. vi. vii. viii. viiii. x. xi. xii. xiii. xiiii. xv. xvi.
xvii. xviii. xviiii. xx. xxx. xL. L. Lx. Lxx. Lxxx. xc. c. cc. ccc. cccc. d. dc. dcc.
dccc. dcccc. ī. usq. decim decies multiplicat. cc. facit. c. decies multiplicatus.
ī facit. ī decies multiplicatus mīm diadā facit. sic xx. duas mīridiadas. & xxx
tres miridiades. & xl. quatuor miridiades. & L. quinq. miridiades. et Lx
sex miridiades. & Lxx. vii miridiades. & Lxxx viii miridiades. et xc viii
miridiades. c. decim mīr. & cc. xx mīr. et ccc. triginta miridiades. & cccc
xl miridiades. d. L. mīr. dc. lx. mīr. dcc. lxx. mīr. dccc. lxxx miridiad. dcccc
xc miridiades. decies centena milia centū miridiades & reliqua. A. Ista nomina
numeri quę dixim p quas notas significant apud latinos. ℟ p istas. vii. i. v. x.
L. c. d. m. A. Quomodo istę notę significant & multiplicant numeros. aut
simpliciter solę significant. aut cōpositę alia cū alia. aut multiplicant pse.
℟ simplicit significat sicut est. i. unus. v. sola. v. x sola. xl pse. quinquaginta.
c. pse tantū. c. significat. d. sola quingentos. m sola cū tituloſupra. mille
significat. ut. ī. cū titulo supra. mille significat. A. Quomodo aut multi
plicat ipse numeros generant. ℟ uelut est. i. dupplicata duos significat.
triplicata tres. quadūplicata. iiii. A. Pro quid ergo. i. unū significat.
℟ quid conuenientius: quā illa quę minima: litterarū in caractere.
ut significaret illū numerū quim mim in numeris h: unus. Nulla autē

nota apud latinos multiplicatur pse plus quã p iii uices. deinde sequit p. i. & quin
q. significat. Debis & iã numeris isidorus pnunciat dicens. uni agreco nomen
trahit. grecieni unũ ma dicunt. sic duo & tres. quaeilli dia & tria appellant.
quatuor uero aqua drata nomi sumpser. Quinq. aut nonsecundũ naturã. sed
secundũ placitũ uoluntatis uocabulũ acceper. abeo quinumeris nomina indidit.
sex aut & septẽ agrecouenium. Inmultaseni nominib; quẽ ingreco aspiratio
nẽ habent. nosp aspiratione sponimi. ut p hex sex. & p hepta septẽ dicunt.
pro erpillo herba. serpillũ. itẽ prisciani hoc idẽ confirmat d. cens. inalis
dictionib; quib; dã solent eolos sequentes ut indigãma ut in. s. conuertere
aspirationẽ. ut hemis semis. hex. sex. hepta. septẽ. Octo uero pteens laionẽ si
cutilli & nosita. illinea. nos nouẽ. illi dera. nos decẽ. dicta aut decẽ. a grecia ethimo
logia eoqd ligent & coniungant. infine dicentes numeros. nã desinos coniun
gere t ligare apudeos dicit. Porro uigintadicta qd fiunt decẽ bis. gemta. u. p. b
litteree posita. triginta. qd ater nario denario gignant. sic usq. ad nona
ginta. Centũ uero uocata acantu qd ẽ circulũ, ducenta cõposit i. aduo & centũ.
& sic reliqui. usq. ad mille. Mille aut amultitudine. unde & miliria quasi multi
tu inde & miliario quẽ greci mutata littera myriadis uocant. A. Ppẽ quid
quinq. significat. ℣ Quia quinta uocalis ⁊ in ordine uocaliũ. p hoc quinq. sig
nificat. quia qualis ⁊ in ordine uocaliũ. talis ⁊ in numero. hinc dr de. v. littera
quinque uirgulas notam. de. x. littera decẽ. nec. u. dupplicat. sed sequenter
vi ponit in numero. si unũ. i. sex. si duo. vu. si tres. viii. si quatuor. viiii. plus non ter
cit. deinde sequit. x. que decẽ significat. A. Quis ostendit qd x. decẽ significi
cat. ℣ Isidorus dicens. nomina litterarũ apud grecos & uerba cõponunt et nu
meros faciunt. latini aut numeros ad litteras ñ cõponunt. ex cepto. x. littera
que & in figura crucẽ significat. & in numero. x. demonstrat. sequent. x mul
tiplicat. i usq. ad quatuor deci. deinde sequit. v. xv. sequent quinque multi
plicata. i quat xviii facit. A. Viginti q nota significat. ℣ x. dupplica
ta. bis eni decẽ habẽ. p hoc dr. xx quasi bis decẽ gemta. sic triginta ter decẽ
gemta. A. Per quale notã significant triginta. ℣ Per. x multiplicatũ ter
& x non multiplicat plus quã pre iuices. A. Quadragina p quale notã significan
t. ℣ Per. x. & l. A. quare. seimi eni q. l quinquagina signif. & x decẽ.
quare ergo non lx signif. x & l. ℣ Ppẽ mutatũ ordinẽ. q. l prior ⁊ in ordi
ne litterarũ quã. x. p hoc qd x. antecedit in illo ordine mutato qd non ⁊ suus
p didit suũ numerũ idẽ x. & alios. x. de. l. littera sequente. A. xl quare
dicunt. ℣ Id ⁊ quat decẽ gemta. A. Quinquagina quare dicunt. ℣ Id est

quinquies decē genita. A. Que nota significat quinquaginta. R. L. A. Quare. R.
quia numerus principalis in lege quinquagenarius. In illo enim numero erat iube
leus. hoc ē quinquagesimus annus. Conueniens autē erat ut ille numerus qui principa
tū in lege ueteri obtinet. hoc ē quinquagenarius pilla littera quē prima in illo nomi
ne qd lex significat. l. & x. lx. septuaginta. l. & duo. xx. octoginta. l. & xxx. A.
Que nota significat nonaginta. R. Duē note significant aut x in ē duas. l. aut x. an
te. c. A. Quare. R. sciendum quia. c. centū significat. & x. decē. sic & duo. l. centū signi
ficant. & x. decē sic debuerē tunc centū & decē significare. p hoc autē minuit numē
rus quia x ante cedit illū ordinē qd non ē suus sicut ante diximus. A. Que nota signi
ficat centū. R. c. A. quare. R. quia ppria in illo nomine qd ē centū. usus erat
apud ueteres ppriā littera nomina significare. A. Unde dicit. c. R. A cantus ē
a circulo id ē a illo choro cantantū. mos enim erat apud ueteres centū homines
in choro cantantū habere. Inde centū a cantu t a circulo dr. c duplicata signi
cē. triplicata. ccc. quadruplicata. cccc. A. Que nota significat quingentos. R.
d. A. quare. R. Conueniens enim erat cū numerus prioris littere hoc ē. c finē
ut illa littera que sequit illā in ordine litterarū teneret numerū sequentē hoc
ē. d. c sequentē. d. sexcentos. due. cc sequentē. d. septingentos. ter ducta. c
sequentē. d. octingentos. quat multiplicato. c sequentē. d. nongentos signi

De quattuordecim divisionibus temporis.

Quinque divisiones tēporis qē sunt. R. Quattuordecim id ē a hom. momētū. minutū. puncta.
hora. quadrens. dies. ebdomada. mēsis. uetus situdo. triformis. ann. ētas. seculū.
mundus. A. Quomodo crescunt maiores numeri de minoribus. R. Sic crescunt
d. lxiii. a hom. unū momētū efficiunt. Quattuor momēta minutū faciunt. duo
minuta & dimid diū id ē decē momēta. unū punctū cōplent. Quattuor puncta
unā horā in sole faciunt. In luna autē quinq. puncta unā horā faciunt. sex ho
re unū quadrantē cōplent. Quattuor quadrantes unū diē cōplere uidentur.
septē dies. septimanā faciunt. Quattuor septimane. unū mēsē faciunt. sed talem
mēsē. qui hab xxviii dies sicut ē februarius. Ille autē mēsis qui triginta dies hab
sicut aprit. iun. sept. & nouē. mēs septimanas hab & duos dies. Illi uero alii septem
mēses id ē ian. & decē. qē xxx & i diē habent. quattuor septimanas habere uidentur
& tres dies. & sic xii mēses in anno colligunt lii septimanas & i mū diē. Quando
autē bissextus quarto anno fuerit. tunc hab ann lii septimanas & duos dies. tres
mēses unū tēpus efficiunt. qd tēpus. uetus situdo triformis dr. qē tres mēses hab
unū qd q: tēpus. De quattuor tēporib anni que dicunt. uer. aestas. autūnus. hiems
hec quattuor tēpora. unū annū efficiunt. quattuor anni. bissextilē ciclū faciunt.

quapost iiii annos pactos: bissext intuenit. Ite xv anni ciclū indictionū cōplent.
decē & viii anni ciclū decennouenalē pficiunt id: ē minos paschat. sic & viii an
ni ciclū lunarē implere uident equali numero anneū id: decē & viii annis ciclus
epactarū in principio anni ap hebreos: hoc: in kt ian discurrit aequalitatione.
& alius ciclus epactarū in principio anni apud hebreos & grecos hoc: in xikt aprit
p decē & viii annos discurrit. Ciclus uero solaris xxviii annis cursū suū finit ephrbē.
Ciclus uero magni in quo: concordia int solē & lunā usq. in se reuertant p dxxvii
annos tertio anno incipiente in se reuertit. Tunc: uera concordia int solē & lunā
quando ad eundē diem mīsis secundū solē. & ad illū diem septimane & ad eas dē
epactas unde primū coepit in unū diem secundū rationē bissext & sal̄ conuenit.

viii. QVALITER HORVM DIVISIONES IN SOLIS ASCENSV ET IN LVNAE AVGMENTO
AC DETRIMENTO INVENIVNTVR ET VTRVM NATVRALES SINT AN CONDVCTIVAE

Haeritaq. diuisiones tēporis in solis ascensu descensuq. & in luna crescente ac decrescente inueniunt. & sic crescunt de minoribus ad maiora. hoc: abathomis ad momētū. a momēto in punctū. a puncto in horā. ab hora in quadrantē. a quadrante in diem. a die in hebdomadā. ab hebdomada in mēsē. a mense in tēpus. a tempore in annū. ab anno in ciclū. a ciclo in aetatē. ab aetate in sētm. deinde plenitudo dr̄ mundus. has autē diuisiones tēporis isidorus in libro ethymologiarū ostendit dicens. tēpora diuidunt momētis puncta: horis: diebus: mēsibus: annis: lustris: sētis: & aetatibus: tēpora dicta: eo qd momētis: horis: diebus: mēsib: annis: sētisq. & aetatibus omā mortalis uitē curricula diomedes aut tēpus ita diffinuit. tēporis: ppetuū unitū & iā diuiduū. qd pse etiā in se reuolutur. sed iam diuiduo tēpori partes ut diuisiones tēporis iā pon
mī. ni tēpus diuidentes diuersū
significantes. int̄rogat utrū hae diuisiones tēporis natura
les sunt anni. ni sunt sed cū ductiue. Nā calculatoribus necesse
ē & ut diem in xii horas: ut horā in quattuor punctos: aut
in x minuta in xl momēta dis tribuere quesierunt sibi uoca
bula quib: id qd uolebant nuncuparent. ut alteri utrū dinoscere potuissent. has autē
xiiii diuisiones tēporis quas dixim̄ transcurrendo inuestigare diligentius debem̄.

Primū interrogandū: de prima di VIIII. DE ATHOMIS
uisione tēporis quā dixim̄ athomū. A. Athomi ergo quid: cui lingua: aut quo
modo diffinit̄ aut simplex: an conpositū? ꝛc. Athom̄ grecū nom̄: & conpositū
& int̄pratur indiuisibilis. aut insecabilis. a. eni ap grecos in p̄positio int̄pratur.
thom̄ autē diuisus t diuisibilis int̄pratur. A. Athom̄ quo modo diffinitur. ꝛc. Isidorus

moderent.

diffinuit dicens. Athomos philosophi dicunt quas dã in mundo partes minutissimas
ut usui ñ patant. nec sectione ꝛecipiant hue illuc q. fertur sicut tenuissimi pulue-
resque infusi p fenestras radius solis fugant. A. Qt̃ sunt genera athomorũ? ℣
quinq. A. Que sunt? ℣ Idi athom in corpore. athom in sole. athom in oratione. atho
m in numero. athom in tẽpore. A. Athom ergo in corpore quid? ℣ Quicquid mi
nutissimũ in corporib; qd secari aut diuidi non potest athom dr. uelut minutis
simi grana arenarũ ut capillus dr. findere me nulli possũ p̃cidere multa. ut ꝗã pilus
in corpore qui plongũ uix diuidi potest. Athom in sole illi tenuissimi pulueres quos
dicimus radius solis fugari. athom in oratione. ut ẽ littera. diuidi enim partẽ oratio
nis quãlibet in syllabas. syllabas diuidi in litteras. litterã diuidere ñ potes. Inde
seregius grãmatic dix. qd cũ omnis oratio soluat̃ in uerba. uerba denuo soluunt̃
in litteras. sola littera ñ hab in quo soluat̃. ideo a philosophis athom dr. A. Quomo
do? athom in numero? ℣ Sic? .viii. diuidis in bis quat̃ nos. quatuor diuidis in bis
binos. duos diuidis in bis unos. unũ diuidere ñ potes. Pro hoc athom dr in numero.
A. Quomodo? athom in tẽpore? ℣ Sic ẽ. momẽtũ diuidis in .xii. partes. unã q. partẽ
de .xii. parab; momẽti diuidis in .lviii. .xl. viii. pars duo decime partis momẽti. ẽ sic?
athom in tẽpore. si aut colligas simul .xl.viii. duo decies. inuenies .dlx.iii. athomos.
et tant̃ numerus athomorũ facit unũ momẽtũ. ℣ DE MOMENTIS

A. Momẽtũ quid? et quomodo diffinitur? ℣ Secundũ sonũ hoc? secundũ sup̃ficiem. et secun
dũ sensũ hi? secundũ substantiã q̃ int̃ late et in sono. sic diffinit̃ momẽtũ secundũ
sonũ. Isidorus dic. momẽtũ minutũ atq. angustissimũ tẽpus amotu siderum
dicũ hi? a motu solis et lune. ẽ enim extremitas hore in breuib; int̃ uallis cũ sol
sibi aliquid cedit atq. succedit. Itẽ alia diffinitio momẽti secundũ sensũ
substantie. sic diffinit̃ isidoro dicente momẽtũ? certus lect̃ solis
in celo p. .xl. uices iam hora? .iii. momẽta unũ minutũ faciunt.

A. Minutũ quomodo diffinitur? DE MINUTIS. XI
℣ Isidorus diffinit dicens. Minutũ dr. uelut min momẽtũ qd
minũ numerat qd maius implet. duo minuta et dimidiũ hoc?
decẽ momẽta puncta faciunt. A. Punct unde dicatur et quomodo diffinit? ℣ Isidorus
ostendit dicens. punctus a pungendo dictus? eo qd quib; dã puncta omnib; certe de
signationis in horologius designat̃. .iii. puncta hoc? .xl. momẽta unã horã faciunt.

A. Hora cui lingua? et quomodo diffinit? ℣ hora greci .xii. DE HORA
nomẽ? et int̃ p̃tat̃ seriest finis aut tẽmin siue umbra. A. hora unde nomẽ accepit?
℣ De horologio unde isidorus dix. hora ab horologio dr et horologiũ de hora.
Itẽ alia diffinitio. Isidorus dicit. oras maris et fluuiorũ et uestimẽtorũ. id? et re

mitates siue ēminos. hora autē finis tēporis. A. Quomodo discernit in horologia int
oras maris & uestimentorū & fluuiorū & int hora tēporis. ℟ Oras maris & uestimentorū
aut fluuiorū quando dicam sine aspiratione. hora autē finis tēporis cū aspiratione.
vi horę unū quadrantē faciunt. DE QUADRANTE. XIII

A. Quadrans quid? & quomodo diffinit. quomodo uocat ap hebreos & grecos & latinos.
℟ Sic diffinit. quadrans dr a quarta parte uncię. qualiter omne dr sicilicus id? sex
scripuli quā hebrei quadrantē uocant. dicit enī & quadrans maior qui habet tres un
cias hoc? quarta pars assis. assis enī xii uncias habet. Sic etiā & quadrans int
pore vi horarū quarta pars diei? naturalis. q; quattuor quadrantes unū diem
p ficiunt. qui dies xxiiii horas habet. XIIII. ARG DE ATHOMIS ET DE
Siuis scire q athomis in uno momento. dui de uni momētū in xii partes MOMENTIS
& unā quāq parte parare in lvii. q; quadragesima septima pars duodecimę par
tis momēti. athomi? int tēpore. xlvii duodecies multiplicati. fiunt dlxiii. tot atho
mis in uno momento. Momēta autē sunt in uno die. dccclx. XV. DE ATHOMIS
Si autē nosse uis q athomis in una hora. duc. dlxiii. quadragies. fiunt xxii dlx. Itē
si scire uolueris q athomis in uno die naturali qui habet xxiiii horas. multiplica su
pradictū numerū athomorū unus horę qui? xxii dlx. hos ergo multiplicauia
es quat. fiunt simul dxli cccc xl. tot athomis in uno die naturali. Tu nobis lector
ignoscas q hęc calculandi & litterā ludo dixim. XVI. DE HORIS QT? IN ANNO
Siuis scire q horę sunt in anno. multiplica uicies quat ccclxv. ccc uicies multi
plicata. fiunt vicc. Itē lx uicies quat ducta. ī cccc xl sunt. simul autē & p dict nu
merus viii dcxl fiunt. Itē. v uicies quat ut xxiii quinquies ducta. cxx sunt.
hos mitte sup numerū supradictū. fiunt simul viii dccl x. tot horę in anno. pp
tereā autē cccl x v uicies quat multiplicari dixim quia xxiiii horę in uno die. p
hunc ergo numerū horarū unius diei hoc? xxiii. omn? dies totius anni qui? cccl x v
multiplicati. ut xxiii tricenies sexagies quinquies multiplicati. viii dccl x ho
ras efficiunt. In bissextali autē anno. viii dcc lxxxiii horę sunt. DE PUNCT PER
Si nosse uis q puncta in anno. duc quat illū numerū TOTUM ANNUM. XVII
horarū quē dixim hoc? viii dccl x. Si ergo viii p quattuor multiplicati fuerint.
xxxii sunt. dcc autē quat ducta. ii dccc sunt. simul autē xxxiii dccc fiunt. Itē lx quat multi
plicati. ccxl sunt. mitte simul & supradictū numerū. fiunt xxxv xl. tot puncta sunt
in anno. Ideo autē dixim numerū horarū totius anni hoc? viii dccl x p quattuor multi
plicari. q; quattuor puncta una horā in sole p ficiunt. In anno autē bissextali puncta
xxxv cxxxvi. XVIII. DE MINUTIS IN ANNO
Si uis scire q minuta in anno. multiplicabis numerū punctorū supdictū id? xxxv xl.
qui multiplicabis. fiunt tcx lxx. adde dimidiā partē punctorū supdictorū

hoc: xvii dxx. simul aut fiunt lxxx dc. tot minutas in anno. In bissextali aute anno. mi
nutas sunt lxxxvii dccc xl. Ideo aut numeru punctorum bis multiplicari diximus & dimidia
parte addere. qd duo minuta & dimidiu unu punctu faciunt. xviii DE MONIEN
Si uis scire qt monitas in anno. multiplica quat supdictu TIS IN ANNO
numeru minutorum hoc: lxxxvii dc. qui numerus quat ductus. facit ccccl cccc. tot mon
tas in anno. In bissextali aut anno. monitas ccccli cccl x. Ideo aut numeru minutorum p iiii uices
multiplicari dixim. qd iiii monita unu minutu efficiunt. xx DE EBDOMADIBUS
Si nosse uolueris qt septimane sunt in anno. duc quat xii. fiunt xlviii. QTS IN ANNO
tot septimane integre sunt in xii mensibus. id: quattuor septimane unus cuiq. mens. Illi
aut residui dies qui supsunt id: viii dies a quatrigenis & xxi a septe mensib: qui xxi diem ha
bent. simul fiunt xxviii. hoc: quattuor septimane & viii dies. Mitte ergo simul illas quat
tuor septimanas & xlviii. fiunt lii. tot septimanes in anno & viii dies. Quando cuiq. aut
bissextus fuerit. tunc anni lii septimanas & duos dies habere monstrat. xxi. DE DIE
Dies unde nomi accepit. Id: a diuisione eo qd diuidit lucem a tenebris. siue dicas a dis quo
rum nomina romani quib: da siderib: sacra uer. A. Dies quomodo diffinit. Isidorus
diffinuit dicens. dies legitimus: xxiiii horarum usq. du dies & nox spatia sui cursus a oriu
ente in occidente & a occidente in oriente solis uolubilitate concludat. A. Quib: modis
dies dr. Id: duob: modis. A. Qui. Dies naturalis & dies artificialis. A. Dies natu
ralis quis. Id: dies legitimus a ortu solis donec rursus oriat. & ille dies hab. xxiiii
horas insu. A. Qts diuisiones dies naturalis. Duę id: dies & nox. Inde Isidorus dix. spatia
dies naturalis. duos. id: int diurna & noctu nu. quando die diurna spatiu die significat.
quando aut nocturnu spatiu. nox. e. A. Qui ergo demonstrat qd dies & nox simul
dies dr. Inscriptura diuina ostendit ubi legit. & factu: uespere hoc: nox. & mane
dies un. tunc ostendit qd nox & dies simul dies nuncupant. A. Quit: ergo ille dies artifi
cialis. Ab ortu solis usq. ad occasu dies artificialis dr. id: psentia solis supterra. unde Isido
rus die. dies: psentia solis siue sol supterra. sicut nox dr absentia solis id: sol subteris. A. diffi
nitio dieri bifariam diuidit hoc: uulgaliter id: abusiue. & naturaliter id: ppriae. quomodo
ergo dies naturalis & dies artificialis simul diffinit. Isidorus diffinuit dicens. dies
gemine appellari sol & ppriae ab ortu solis donec rursus oriat. abusiue ab ortu solis
quousq. occasu puenat. A. Qts spacia artificialis dieri. Ct tres. A. Quę. Mane. me
ridies. supprema. A. Mane quid: & quomodo diffinit ut qt horas hab &. Mane
dr ab ortu solis usq. ad hora posterta. meridies ab hora tta usq. ante nona. Supprema
a hora ante nona usq. ad occasu solis. A. Mane ergo quomodo diffinit. Isidorus diffi
nuit dicens. mane lux matutina & plena. et dictu mane a mano. manu enim ppter ea
uetores manu diem appellant. scilicet a puritate antiqui bonu dicebant. Quidem imedi
us: luce. siue ergo mane dr ab manib: dis infernorum. Gentiles enim estimabant quando

sol recedit anobis. quia diu infernorũ illũ adse traxissent. A. Meridies quomodo diffinit.
Ic Isidorus diffinuit dicens. meridies dr quasi media dies. id. mediusdies. siuemen
dies dr. quasi purus dies. Introwenidie nihil purius. meridie. Antiquieni merũ purũ
dicebant. A. Suppremũ quare dr. Ic hoc. suppmendo. tunceni sol inclinat adoccasũ.
hec ergo ora spatia artificialis dier. acursusolis usq. dũ sol ascenderit inaltitudinẽ
celi. meridies autẽ dr. quando pmediũ celũ inaltitudine sol currit. suppmũ autẽ quan
do sol dealtitudine celi descendit adoccasũ. Itẽ aliud spatiũ naturalis dierẽ. que dr nox.
A. Quid. nox. Ic Isidorus ostendit dicens. Noctẽ autẽ fieri dicim DE NOCTE. XXII
umbra terarũ. quã data adquietẽ corporis nonalicui operis officiũ credim. unde
uirgilius dixẽ. Inuoluens umbra magna terã q. polumq.. Et salomon sacris litteris
expressit dexpõ dicens. Quipascitur inter lilia donec aspirẽt dies et inclinent umbre.
eliganti sensu descensionẽ noctis. inclinationẽ appellat umbrarũ. Itẽ alia diffinitio.
Noctẽ autẽ fieri dicim. panimab; quib; dã solẽ nonferentab; & pterperantia laboris
humani. ITEM DE NOCTE
A. Nox unde nom accepit. Ic Nox anocendo dictaẽ. eoqd oculis noceat. A. Quomodo dies
hab initiũ apud chaldeos & aegiptios et hebreos & romanos. Ic dies secundũ
chaldeos & psos. abortu solis incipit. qꝫ chaldei primũ solẽ adorabant. secundum
aegiptios ut est dies incipit abocccasu solis quando uesp oritur stella que dr aliono
mine lucifer. & illã stellã aegiptii primũ adorabant. secundũ hebreos autẽ & athe
nienses. asexta hora diei. incipit dies. qꝫ hebrei secundũ lunã numerant. & sic putant
qd media die lune aetas cõmutat aut incendiatur. Secundũ romanos autẽ dies natu
ralis incipit amedianocte usq. admediã noctẽ. pp illã auctoritatẽ hieronimi
quadixẽ. qꝫ inmedia nocte factus. mund. & inmedia nocte iterũ destruetur. In
primordio creaturarũ. tenebre erant supfaciem abissi. dixq. dr. fiat lux. de
qua luce. luminaria facta. eẽ credunt philosophi. Umbrã terre exaltari dicitur
adaeris aetheris confiniũ sensimq. diminui acdeficere priusque adaethera
pingant adinstar pramidũ. A. Diuisiones noctis qt sunt. Ic vii A. quae.
Ic id. uesperũ. crepusculũ. contacimũ. intempestũ t intẽpestuũ. gallicinium.
matutinũ. diluculũ A. Uesperũ unde nom accepit. Ic absperorege aquo
primũ esperia id. italia dictaẽ. abesperi id. abilla puincia uesp stella nominat.
qꝫ illi nautici & mercatores qui de greccia solebant uenire aditaliã. aspiciebant
innocte illã stellã clarã que dicit lucifer. que eis lucebat pnoctẽ nauigantib;.
Deinde uesp illã stellã uocauerẽ. qꝫ de illa parte esperie eis lucebat. de qua stella
uirgilius dixẽ. antediem clauso componit uespere olimpo. abilla autẽ stella que
uesp dr. uesperũ ut uespera nominat. A. Crepusculũ quidest. Ic hoc. dubia lux.
nã creperũ dubiũ dicim. hoc. inẽ lucẽ & tenebras. A. Contacimũ quidest. Ic

hoc est silentiū. Conticescere enī dicit quasi contacere. Inde isidorus dix. Conticinū dr̄
quando omīs silent. Conticescere enī silere. ē. A. Intēpestiuū quid? ℣ hoc: intēpe
raneū & inactuosū tēpus quasi sine tēpore. Intēpestiuū dr̄ hoc ē. inactuosū. unde
isidorus. quando nihil agi potest & omā sopore quietas sunt. A. Gallicinū unde
nomī accepit. ℣ Isidorus ostendit. Gallicinū dictū: ppē gallos lucis p̄nuncios.
A. Matutinū tēpus quidē. ℣ hoc: prima dieī pars ante solis ortū. A. Diluculum
quidē. ℣ quasi die lux. tunc enī primū solorit. Inde diluculū diminutiue de
luce solis nominatur. A. Debis ergo duab; diuisiomb; die naturalis quas dixim
idi: dies & nox. que p̄cedit intēpore. ℣ dies sine dubio. ab initio enī mundi usq.
ad resurrectionē xpī. dies p̄cedebat noctē. a resurrectione autē xpī usq. ad iudi
cū. nox p̄cedit diem. Inde isidorus dix. dies autē in principio operū dnī. alu
mine habebat exordium. ad significandū hominis lapsū. nunc autē a tenebris
ad lucē ut non dies obscuretur in noctē. sed nox luceſcat in diem. sicut scriptū:
de tenebris lumī clarescere fecit. dies ergo scientiā diuine legis significat.
nox uero ignorantiā & cecitatē morū significat secundū pphete dictū. Noc
tu ad similitudinem matrē tuā. factus: populus mīs tā quā non habens scientiā. quasi
dixiss & non habens lucē. Nonnūquā dies psperitatē significat. nox uero ad
uersitatem. XXiii. DE EBDOMADIBUS

Septem dies septimanam faciunt. A. Illud nomen quod ebdomada dr̄ si simplex
ē. an conpositū nos scire conuenit. ℣ Conpositum sine dubio ex duobus corruptis
eb. enī ab eo nomine que grece dr̄ uenit quod interpretatur septem. ma autē
ab eo nomine quod est mane. t mane die id est lux conpositum. Unde isidorus
dicit. ebdomada dictaē. quasi septem dies. mane enim lux est. Epta autem
grece. septem dicitur latine. Itē isidorus dicit. hanc septimanā uocam noc
tem quō septem luces habē. idi: septē dies. mane enim lux est. A. Ebdoma
da quomodo diffinitur. ℣ Isidorus diffinuit dicens. ebdomada apud gre
cos & romanos. septē dierū cursu agitur. Apud hebreos autem. septem anni
sunt. declarat hoc daniel de septuaginta ebdomadibus quas numerat.
et prophetauit usque ad xpm ducem dicens. Numerabis septuagin
ta ebdomadas usq. ad xpm ducem. hoc est quadringentos nonaginta
annos. A. Quis ergo primum septimanam & dies septimane conposuit
et nuncupauit. ℣ dr̄ sine dubio quando omnī diebī omnes creaturas
creauit & in septimo die requieuit. hinc ipse dnīs in lege dixit.
sex enim diebus operabis & faciēs omnia opera tua.
septimo autem die dnī dī tui. non faciēs omne. opus.

In sex enim diebus fecit dñs celum & terram. mare & omnia quae in eis
sunt. et requiewit in die septimo. A Dies septimane quomodo apud hebre
os nominantur. ℣ sic dicuntur. prima sabbati uel una sabbati. secunda
sabbati. tertia sabbati. quarta sabbati. quinta sabbati. sexta sabbati. sab
batum. propterea autem a sabbato omnes dies septimane nominantur
apud hebreos. quia sabbatum principalis dies erat apud hebreos &
in eo requies erat in omnibus hominibus secundū preceptum dnī. A
Quomodo hi dies septimane apud paganos hoc: apud gentiles nominan
tur. ℣ sic dicuntur. dies solis. dies lune. dies martis. dies mercurii. dies
iouis. dies ueneris. dies saturni. propterea autem gentiles hec nomi
na diebus septimane inposuerunt. propter honorem deorum quos
illi adorabant quasi deos eisdem monstris dies suos quibus & erran
tia sidera consecrabant. estimabant enim se a sole spm̄ habe
re. et quod sol in medio planetarum positus. totum mundum
in instar spis calefacere & quasi uiuificare uidetur. Ecclesiasten
adtestante. Gyrans gyrando uadit spis & in circulos suos reuertatur.
A luna corpus que per humeris ministeriū incrementū corporibus
suggerit cunctis. A marte feruorē utpote soli proxima natura: feruens.
A mercurio perpetuo circa solem discurrendo quasi exhausta sapi
entie luce radiari sapientia & uerbum putabant. A ioue qui frigo
re saturni & ardore martis hinc inde temperatur. temperantiam.
A uenere ppē luminis uenustatem quod a solis uicinitate recipit.
uoluntatem. A saturno eo quod tardior sit cetris planetis pro eo
quod superiorem incidit. tarditatem id: senectutem sperabant.
Inde isidorus dicit. ex his septem stellis quas gentiles ex nomine deo
rum suorum septem dies septimane nominauerunt. primū diem
a sole appellauerunt. quia princeps est omnium siderum sicut
dies caput est omnium dierum. Secundū diem a luna nominaue
runt que solis splendore & magnitudine proxima est ex eo mu
tuat lumen. Tertium diem a stella martis que uesper uocatur.

Quartum diem a stella mercurii· quam quidem candidum circulum
dicunt. Quintum diem a stella iouis quem feronem aiunt.
Sextum diem a ueneris stella quam luciferum asserunt· quae inter
omnia sidera plus lucis habet. Septimum diem a stella saturni nomina
uerunt· quae stella sex to celo locata xxx annis fertur explere cur
sum suum. Unde quidam ait· Prima dies phoebi sacratus numine
fulget· Vindicat et lucens feriam sibi luna secunda· Inde dies rutu
lat iam tertia martis honore· Mercurius quartum splendentem
possidet altum· Iuppiter ecce sequens quintam sibi iure dicauit.
Concordat ueneris magnae cum nomine sextus· Emicat almus
diei saturno septima summus· A. Hiergo dies septimanae quomo
do apud xpianos nominantur? R. Sed siluester apostolicus sic
docuit et predicauit xpianis ut non nominarent dies septimane
iuxta ritum gentium· sed xpiana obseruatione sic nomina
rent· quasi feria prima idest dies dominicus· secunda feria·
tertia feria· quarta feria· quinta feria· sexta feria· septi
ma feria· nihil uertus grāmaticorum regulas quisicut kl
nonas et idus· ita etiam ferias pluralinumero proferendas esse uo
luerunt· Ideo autem a feria idest a die dominico omnes dies septi
mane nominantur· quia in die dominico primum facte sunt
creaturae· caelum· et terra· et lux· Inde feria dicta est dies
dominicus a fiendo quia in illo die dixit ds· fiat lux· Inde
isidorus dixit· Ipse est enim primus dies seculi· In ipso for
mata sunt elementa mundi in ipso creata sunt angeli·
In ipso etiam xps resurrexit a mortuis· et in ipso die manifes
ta sunt misteria xpi et ecclesiae a iohannem in patmos
insula sicut ille dixit· fui in spu in die dominico·

Quatuor septimanę unum mensem faciunt. A. Mensis cui lingua ē. & unde di-
ruatur. ꝛc. Mensis greco nomen ē. & de luna nomine deriuat. Mene enim
ap grecos luna dr. unde menes hoc ē mensem deriuant. & sic inter p̄ratur.
mensis lunalis quasi ex luna nomen accepit. Vnde & apud hebreos mensem legi-
timos non ex solem circulo sed ex lunę cursu enumerantur. A. Mensis quomodo
diffinitur. ꝛc. Isidorus diffinuit dicens. Mensis est luminis lunaris certus
accrescit integratio. siue nouu ad nouu. A. Quando ergo mensem p̄mū inuentum sunt
ꝛc. Antiqua tradicio est. Legim̄ & ū ante diluuiū mensem fuisse nominatos;
Vnde Isidorus dic. in sca scriptura ostenditur xii mensem annum fuisse nominatos
& ū ante diluuiū. sicut in ingenesi legim̄. Aqua autē minuebat usq; ad xi. men-
sem. Undecima autē mense. p̄ma die mensis apparuerunt cacumina montiū
& illos mensem secundū lunā cōputabant hebrei & sic semp semp faciunt
& ū mensis est apud hebreos lunę accensio & ill mensis est a bacchensione
usq; ad alia accensionē. siue a plenilunio usq; ad plenilunū hoc est xv
usq; ad xiim; Sicut enim dionisius annū ii. mensem lunares numerat. Apud
antiquos ergo sicut dixim̄ mensem secundū lunā. Menses dicuntur q̄ in lu-
na lunationes dicuntur. sic & ū & in sole menses solares dicuntur. Inde Isido
dicit. ex sole ergo sunt horę. ex ipso & ū sunt dies. cum ascenderit nox cū
occiderit. ex ipso menses & anni numerantur. ex ipso uicissitudines iiii
tēporum moderantur. A. Qui primū mensem solarem inuenerunt ꝛc.
Aegipti. Idorus dicit. Egipti primū ppter lunę uelociorē cursum &
nē error ex cōputationes uelocitate accidisset. ex solis cursu mensem adinue-
nerunt. q̄m tardior solis motus fidelius poterat ē phendi. A. In quo numero
dierū mensem ap aegiptios habetur. ꝛc. Triginta dierū numero ap illos
mensis habetur. & sic in xii mensibus ccc lx dies colligunturur. V autē dies
qui sup sunt int̄ kalares uocant. Ide int̄posita dies inter finē anni & prin-
cipiū. unde augustin ait. Annus & ū & ū unus sic xii menses integri conside-
rentur quos xxx dies complent. Tales quippe menses ueteres obseruauerē
quē circuitus lunaris ostendit senario numero pollet. Sexies em sexaginta
ccc lx dies sunt. quis integri xii menses. & sicut mensē lunarē circuitus
lunae ostend. sic annus solaris hoc numero dierū animaduertendus est;
Restant autē quinq; dies & quadrans ut sol impleat cursū suū annū q;
concludat. A. Hi ergo menses in quo numero fuerunt ap antiquos. &
quantos dies unus quisq; mēsis habuit ap illos. & quis mensis erat prim̄
& quantos menses habuerunt in anno sureno cōuenit. ꝛc. Archades
greci annū suum tribus mensibus explicabant. & ita unū annū quē ammo
dū in xii mensibus diuidebant illi in quattuor & sic erat unus

ap illos a solisticio hiemali usq. ad aequinoctiu uernale. hoc. trib. mensibus. & se
quente ab eod aequinoctio usq. ad solisticiu estiuale. tertiu uero ab hoc solisticio
usq. ad aequinoctiu autumnale. Quartiu qq ab eq̃noctio autumnali usq. ad so
listiciu hiemale. Karmenses & eni reliqui greci annu suu sex mensibus con
putabant. & ita eorū annus erat a solisticio hiemali usq. ad solisticiu aestiuu
sex mensib.. & aliu annu a solisticio estiuo usq. ad solisticiu hiemale habebant
Alii autē greci annu suu p priu ēputabant dieb. ccc Lm. hoc eni numero dierū
anni lunaris constare uidet. Romani autē romulo auctore x. habuis se mensib.
annu ēpbantur. qui ann sicuti macrobius ostendit. incipiebatur a mense martio
& ēficiebatur dieb. ccc iiii. ⁂ Hi ergo x menses tēpore romuli quo numero dierū
fuerunt. & quae nomina habuerunt. ⁂ Sic fuerunt nominati. junius. sextilis
. septēber. nouēb. decēb. quitricenorū dierū numero fuerunt. Alii uō quattuor
menses sic nominatis. martius. maius. quintilis octob. quitricenis & singulis
dieb. fuis se ēpbantur. haec fuit romuli ordinatio qui primu mense anni
genitori suo marti dedicauit. Martio autē tenente principiu anni quintilis
& sextilis a numero dictis. eo qd quintilis qui hodie iulius dr quint mīsis a martio
Sic sextilis. id. augustus sextus a martio. & ita septēber. quasi septimus ut ber
fit a martio. Sic october octauus nouemb nonus. decēb decimus mīsis a martio
Alii uero sexaginta & uni dies qui sup erant de ē mensib. quos supradiximus
sine nomine fuerunt tēpore romuli ap romanos. ⁂ Hi ergo x mīses quos
dixim quale principiu habuerē. ⁂ Quomodo apud hebreos mensis
lunaris hoc. quando luna accendebat tunc erant Kalende unus cuius
q; mensis ap antiquos romanos tēpore romuli. Vt dem macrobius.
Romulus inquit cū ingenio ceri quidē sed tamē agresti suu p prio ordi
nare & imperii initiū cuiusq. mensis ex illo sumebat die quo noua conspi
ci luna uideri. & quia non ē tanto euenit ut eadē die qua nata sit luna
sēp appareat. sed modo tardius modo celerius certis ex causis uideri solet
ē tangit ut cū tardius apparet. p cedentē mensi plures dies darentur.
aut cū celerius pauciores. & singulis quib. q. mīsib. p pria numeri legē
prim cas addit. sicq. factu ut alii mīses xx. alii xxx. & ante dī emsora
rent. Omnib. tamē mensib. ex dīnonarū nono. idus occurrere placuit.
& alius mīsib. v. nonas akt occurrere fec. Postea numa pampilius cū reg
nare cepisset ap romanos addit duos mīses. hoc. ianuariu & febru
ariu. Inde macrobius dic. Numa pāphilius in regnū status ordina
tionē anni diligentius inuestigauit quantū sub celo radi & sol. ad hucim
polito solo ingenio magistro ēprehendi potuit. tq grecorū observatione
forsitan instructus. L. dies addit. sup ccc iiii dies. quiante erant in anno.

& sic in ccc Lviii diebus & xii mensibus lunae cursum conficiens credens annum extendit.
& duos menses numa addidit & nominauit hoc est ianuarius & februarius ad x menses & ita xii
menses solares in anno exposuit. & ianuarius primum anni mensem constituit. secundum uero
februarius dedicauit februo deo qui lustrationum potens esse apud eos credebatur. Lustramenta
omnis ciuitatem romanam faciebant. & sacrificia diis manibus id est diis infernorum
soluebant pagani. & sic romani secundum hanc ordinationem nume paphilii ad lunae
cursum sicut greci annum per primum computabant. & xi dies intercalares habebant
sicut sunt epacte in luna. & paulo post; Numa in honorem imparis numeri sacratum
hunc & ante phitagoram parturiente natura unum adiecit diem. quia ianuario det.
& sic in anno exposuit numerum dierum ccc lv. Alios autem x dies intercalares habuerunt
romani. Nam & greci cum anni conuertentem temere se ccc lxiiii diebus ordinasse
annum quem apparet de solis circulo qui ccc lxv dies, & quadrante zodiaci circuli conficiat de eo. anno suo xi d & quadrante stultitiae ratione commentatus omnia.
Intercalationem autem apud romanos mensis februarius deputatus est. quem ultimum anni erat mensis
quando amarum inpiebat annum. quod & nos ipsum de grecorum imitatione faciebant
Nam greci ultimo anni sui mense superfluos intercalebant dies. Verum una re romani
a grecis differebant. Nam greci ex festo ultimo mense intercalabant. Romani uero
non confecto februario si post uicesimum & tertium diem eius intercalabant terminalibus
scilicet sacrificium per actis. deinde reliquos februarium mensis dies quierant. Vel
per intercalationem subiungebant. Gaius autem caesar cum imperare coepisset sapi
entiae diligentius & rationis curam gerens cum uidisset istum numerum dierum ccc lv
cursum solis non implere. x. dies intercalares misit in ordinem anni solis. & sic ordi
nauit annum in xii mensibus. ex quibus vii menses habent xxxi diem. & iii menses triceni
februarius autem xxviii d habere dinoscitur. & ita annum solarem habere dies ccc lv.
exposuit. hinc macrobius dicit. postea gaius cesar omnem hanc incertam temporum
uagam adhuc & incertam in ordinem stature diffinitionis certum statuit. iussit aegyptios
solis diuinarum rerum omnium conscios ad numerum solis qui dies ccc lxv & quadrante
cursum anni dirigere efficit. hocenim numero dierum annum solis colligunt dies. quem per
agit dum ad signum redit denuo ex quo egressus est. Inde annum uertens uocat & habet
magnum cum lunae annum breuis putat. hinc uirgilius dicit. Interea magnum solem uol
uit annum. Gaius iulius caesar x dies qui fuerunt intercalares sup adiecit obseruationem uetus
ut annum ccc lxv d quibus sol zodiaci circulum illustrat efficerent.
& ne quadrans de eis statuit ut quarto quoque anno sacerdotes qui curabant
ad diebus unum intercalarem diem eo scilicet mense ad loco quo & ante apud eos mensis
intercalabat id est ante ultimos v. dies februarii mensis idque bisextum censuit nom
nandum. sic annum ciuilem caesar habens ad limitem constituit demensionis
edicto palatio posito puplicauit & postea octauianus caesar augustus imperator

omnē hunc ordinē totius anni quē ordinauit antea gaius caesar aereis tabu
lis incisione scriptae ad perpetuā custodiā romanis mandauit xii menses unū
annū faciunt. XXVI. ITĒ DE MENSIBUS ET NOMINIBUS EORUM

A Januarius ēpi dr. Duobus modis nomē accepit hoc: ex idolo & re: ex idolo
exiano bifronte seu quadrifronte. fuit enim ianus rex epirotarū uelut falso
putauit gentilitas princeps deorū quē bifronte propterea oriente & occidente
tenere praesentia futuraq. cognosse dixerunt. Quadrifronte uero propter quat
tuor elementa tempora et cardines mundi. Ite ianus exre dr eo qd sit lumen &
ianua anni. uelut biceps respiciens transactu finē anni. ac prospiciens prin
cipia futuri. De quo iano ferunt qd fugatus de regno & pulsus de patria
uenerit ad romanos. & exulante eo apud illos contigit urgens multa
barbarorū romā obsidere: dedit tunc temporis consilium romanis quomodo
urbem liberarent de obsidione. Iterum tamen sicut post mortem sua adorarent
quasi dm. Hec autē illis praecepit: Illeuigebat nocem lineam nec oleo
Cera. Coqua intincta Cuncta Quod cū factū esset dixit ut nuolussent
sed et illis lineam imm: Cigni incendissent & duos gallos coclefactos
Cordemes dari sibi postulauit. Deinde ascendit sup murū & dixit roma
nis utque cendo ipse sup murū quasi stare coepisset. Illi uiliter sup hostes
inruerent & victoria potirentur. Deinde romani de pra victoria occisis
inimicis ocdq. fugatis laetanter consumptū reppererunt. quē post mor
tē quasi deū adorauerunt facientes ei templū magnū. centū portas haben
tem qd ex nomine eius ianiculū uocauerunt. In quo templo foēmā eius
aereā fecerunt duos habentē faciēs. Quā obrē ut supradictū est bifrons
appellatus est quē ex una parte uiri ex altera femine adorabant. Hae
quedicta sunt abantiquis romanorū magistris sueraēē. firmant. A
Febr quib: modis nomen accepit duob: sub idolo uidelicet & sub re. A idolo
uero macrobius die nūma pompilius secū mensem februarium
nominauit & dedicauit februo dō q alio nomine dicit pluton qui lus
tracione potens fuit. apud gentiles credebat. Lustrare enim mense ciui
tatē romē necesse erat quo statuta hoc est sacrificia diis manib:
soluerentur: siue febr dicitur esse hoc ē. a febris: sacri lupeci;
lupcieni & luperci duo gentes sunt in urbe qui post immunditias
uetusam illuabant corpora sua in quodā locu qui inter illos est & fe
bricabant. & sicut tradidit gentilitas tunc mutabant figuras. & quia
in februario mense hoc faciebant & febricabant & lauabant se
deinde februarius a lauatione et a lauacro dictus. hinc semper
februū quoddā habebant gentiles hoc: lauacrū. & sic nomē accepit

hie mensis are. ut februarius a febre hoc a frigore propter frigidu
tempus ipsius mensis nominatur qd placidus negat uera esse.
Martius quur dr ⁂ Isidorus die. martius appellatus ⁊ ppe martio ro
mane ingenii auctore. li martius are nom accepit hoc ⁊ amaribus. ⁊ ideo tepo
re cuncta animantia terrae mares desiderant ad concubendi uoluptate
& mensis iste secdm lege moysi nouor appellat frugu. In quo etia mense
romani uesti galia collocabant. De quo macrobius refert ita. Romulus
primu anni mense genitori suo marti dedicauit que mense anni prin
cipiu fuisse. Ex hoc maxime conpbatur q quintilis quintus a eo est.
huius etia primadie igne nouu bestiales accedunt ut incipiente anno cura
denouo seruanda nouari ignis inciperet. Ac eod ingrediente mense tagetia
auris atq fluminiu laureis nutabant. eodq mise & puplice & priuatim
sacrificatu.
Hoc mense merceder exsoluebant magistris quas coplacuis annu deberi fec
cuta auspicabant uestigalia locabant. & seruis cenas matrone apponebant
ut domini saturnalib, illeut p principio omnia ad pmptu obsequiu hono
re seruos inuitarent ob hoc qd gratu p fectio peris exsoluerent. A.
Aprilis qd mod dr. ⁂ Abidolo & are ut macrobius die. secund mense ro
mulus nominau aprile utquida putant cu aspiratione quasi aprilis
aspuma qua greci aphron uocant. Unde uen orta creditur. & hanc romuli
ordinatione fuisse asserunt ut primu quido mense a parte suo marte
Secundu a matre ueneris nominaret aqua & aeneas nomen traxit. ut
hipotasimu annu principiu seruarent a quib, romani nominis origo
uenire. Cu hodieq in sacris martem patre. uenere genitrice romanuo
cent. sed alii dicunt mense aprile a uenere antiquos nondixisse.
Quia nullus dies festus cu sacrificio insigne ueneri a maioribus institutu
sit. Qd & uarro consentit affirmans ob hanc causa mense no potuisse
nominari. sed eo qd ante aequinoctiu uernu tristesit caelu & nubibus
obductu. Mare insup nauigantib, clausu sit. Terrae etia aut aqua aut
pruina aut nubib, contexunt. eaq omna uerno tepore in hoc mense aperi
untur arboresq & cetera q e tana terra aperire se in germina accipiunt
Ab his igitur omnib, mense aprile die merito credendu ⁊ quasi aperile
sicut apud athenienses Idem mensis uocat a eo qd hoc tepore cuncta
florescunt. Non tam negat uarrius flacc. huic d. eae postea constitutu
a romanis ut matrone ueneri hoc mense sacru facerent. A.
Maius qe modis dr. ⁂ Duob, ut die macrobius maiu tertiu romulus
posuit. de quo flauius nobilior in fastis die. Romulus post qua populu

in maiores minoresq. diuisit ut altera pars consilio. altera armis rē puplicā
erēt. Ipsi honorē utriusq. parat hunc mānū. sequentē uerō mēsē iulium uocasse
p hibētur. Alter. Apud tuscalanos dī mauis uocat qui ⁊ iuppiter. a magnitu
dine scilicet ac maiestate dictus. Cingius rex sabinorū hunc mensē nominatū
putauit amaia quā uulcani diē uxorē. augmentoq. utt qd flam uulcanalium kt
mai rēdiuiuā hunc dere fac. Sed piso uxorē uulcani anagistā nomine maiā diē
uocari. Contendunt alii maiā matrē mercurii maio nomī dedisse. hinc maxime
probatur qd hoc mēsē mercatores omnes maie parietē sacrificabant ⁊ mercurio.
Alii affirmant quib, cornelius labio cōsentit. Terrā esse hanc maiā deā a magni
tudine dictā ⁊ huic mēsem hunc dicatū sub nomine bonae deae.

A Junius qē mod dr. ⁊c Macrobius ostendit dicens. Iunius mānū sequit aut ex parte
populi ut supradiximus nominatus aut ut angius arbitratur qd iunonius
ap latinos antea uocatus ⁊. & haec appellatio mensis ap maiores diu pmansit. sed post dariūs quib. dā litteris ex iunonia iunius dictus ⁊. Nā ⁊ edes
iunonis monetae kalendis iunius dedicata ⁊. Nōnulli putauerūt iunium mē
sē ab iunio bruto qui primus romane consul factus ⁊ nominatū. qd hoc mēse
kt iunius pulso tarquinio sacrū deae carneae in celio monte
kt iuniae a uulgo fabie uocant. qd hoc mense adultae fabae diuinis rebus
adhibeant. A Deinde quid dicis. ⁊c Qd macrobius dic. Iulius inquit
cū secundū romuli ordinationē martio anni tenente principū quintilis
a numero uocabatur. Nihilominus tamen ⁊ ita p ppositus a numa ianr t febr
rānuit. Nā cū non iudera iam quintus esse. sed septimus sed postea in
honorē iulii caesaris dictatoris legē referente marco antonio marci filio
cōsule iulius appellatus ⁊. qd hoc mēse id ⁊ iul ld quintil iulius peremptus
sit. A Quid seqr. ⁊c Augustus quint aut macrobius sextilis antea uoca
batur donec augusto daretur honor ex senatusc sulto. Cuius umbra
ubi ⁊ ita cū imperator cesar augustus mense sextili primū consulatū in
ie rit ⁊ triūphos tres in urbē contulerit ⁊ exercitus legiones
deducte securesint eius auspicia ac fidē aegypti q. in potestate popli
romani redactasit. ⁊ bellis ciuilib. finis impositis qd hiemisis pui imperio
felix fuerit placuit senatui ut augs appellaretur. A Septēb qr dr. ⁊c
Quia septimū ab imbre ⁊ ut macrobius ait principale sui retinēs appellationē
quē ⁊ ita germanici appellauerūt. eo qd hoc mēse romani germanos bello do
muerunt. A Qz sequentes tres nominant mensēs. ⁊c Octobrē domitianus
eo qd in illo rē puplicā mutasit suo nomini dedicauit. sed ubi infaustū uo
cabulū ex omni aere t saxo placuit eradi. mensēs quoq. usurpatione tyranni
ce appellationis exuit. cautio p ea prima pū ceterorū infausta tyranni

uocabula uitans mensib; et sepe pro usq; et de ce pre priscae numero no
minare seruauit. XXVI. DE QUATUOR ANNI TEMPORIBUS
Tres menses unu tempus efficiunt qd tep: uicissitudo trifariis nominatur
eoqd plurib; mensib; et impletur. A Tempora qr dicunt. R Verisidorus
dicit tempora dicta sunt ex communionis temperamento qd se mutuo humore
siccitate. calore et frigore teperent. Vel ideo tepora utquib; dat place et dic
tasunt qd unu quodq; illo spaciu tepe ratu id est sepe ratu habeat ut inter
horarum dimensione et noctis atq; diei alternacione. A Quid sunt tepora R
Tempora sunt ut dicit Isidorus ex mutacionum inquib; certa sol cursus sui
dimensione omni ex be inconfusa uario ac distinguit. A Quomodo
nominantur haec quatuor tepora. R Ver aestas autumnus hiems.
A Quur ita R Ver dicitur ut isidor dic a uiriditate eoqd in illo constituen
nam id est uirescant hoc tempore tellus uirese et florere incipit. Aestas uocat
ab estu hoc est a calore solis qui maturandis frugibus plurimum luuat. et aestas
quasi usta id est exusta et arida quo calor aridus est. Autumnus aute dicat
ut ab auti natione id est collectione frugum t abaugmtatione seu et ita abun
dantia quo hoc tempore omnes pene fruges et abundant et condunt utpo
te ad plenu mature. Auti natio enim maturitas est. hiems ut hiemon greci
nomen est et intepretatur frigus t mix seu siccitas. hoc demq tempus et brumadr
id est breuis. siue brachin grece latine celacitas eoqd omnia deuora. unde
et brumosi homines dicunt celaces uidelicet et gulosi et inbrumosi qui
b; fastidium est cibor. A Quib; dieb; haec temporu assignant principia R
Isidorus dic uernu tep; esse ab viii kt mart p dies xci usq; ad viii kt iun.
et state ab viii kt iun dieb; xci usq ad x kt sept. Autumnu a x kt sept usq
viii kt decb. dieb. xcii. Hieme ab viii kt usq octauo kt mar. dieb; xci.
et contra scs aug. Nec egypti greci et romani calculatores. hiemis in
ica a occasu uirgiliar adnotant id est vii id noub. et statis ortu earum d
vii id mai. le ueris et autumni cupliad medio fere die t nocte ornunt et ocad
plinius secundo primo libro naturalis historiae. ead tepora distinguenda
ita iudicauit. sicut et ita in libris cosmographie autenticis, a nobilissimis
ead tepora inchoanda reperimus. Sicut enim ita. Ver incipit a vii id febr
usq vi id mai. estas a vii id mai usq vii id aug. Autumnus a vii id aug
usq in vii id noub. Tempus aute hiemis a vii id noub incip usq in vii id febr.
Haec aute iii tepora annis p dixim. ita inchoari debent secdm anatolii ut
illa iii cfinia tepor. hoc est duo aequinoctia et duo solstitia in medio iii
tepor stare uideant. Ipse de anatho [illegible] luus dix. Hoc aute non igno
ras qd ista quatuor q p dixim tepora [illegible] cfinia lica misiu sequentiu kt
ad pximam. unuqdq. tam di medium temporis id est uerni et aestatis autum

& hiemis teneat. & non exinde temporũ principia inchoant. Unde mensiũ kti
tia ant. sed ita unũqdq; tẗp; inchoandũ ut a prima die veris tẗp. aequinoctiũ diui
dat. hoc est xlv dies ante & xlv p. & ita estatis tẗp; solistitiũ diuidat. siue secdm gre
cos aequinoccia & solestitia fiant. siue secundum latinos sicut unũ qdq; tempus inchoa
andũ est Vtinmedio habeat ꝗnoctiũ siue solestitiũ & hec iniq tempora quedicim
unũ omnũ efficiunt que tẗpora singulis & iãcelis parab; ut Isidorus ait ad scribunt ur
A. Qõmodo ꝛc Verquippe aueria datur qtunc exterra omnia aduruntur
Aestas meridiano cõparatur eo qd par seius calore flagrancia sit. Hiemem ra
tio hiemis ferenuncupat. qtunc breuiori sol uoluitur circulo Vnde sepẽ tnom
assimilatur quifrigoribus & ppter qd graues habent maies adequatur occidentali plage Vt autem
autũnus habundat maibis confimũ fecit calorus & frigoris acdq; conpugnancia
aeris. Haec uero tẗpora & curricula dicuntur qnonstant sed currunt. Nam
post factũ mundũ exqualitate cursus solis in eternos menses sunt diuisa. Vnde
& apud uetores aliquã habent discretionem. A. Quee est illa discretio ꝛc
Verdeniq; qd primo mense uer nouũ dicitur secdo adultũ tcio pcepsis sic
est a sinsuiscrib; mensib; noua adulta & pcepsis sic & autũnus nouus acdultus
& pcepsis. Item hiemis noua adulta & pcepsis. siue extẽma Vnde & illud est extre
me subcasu hiemis A. Quomodo hebraice temp; intellegitur ꝛc Tempus iuxta
hebreos ut Isidorus ait Integer annus est secundũ Indaeme tẗp; & tẗpora
& dimidiũ tẗporis. p temp; annũ significat pẗpora duos & p dimidium
menses vi A. Quee est allegoria temporũ significacio ꝛc Hiemis tempora lis
intellegitur tribulacio quando tẗpestates & turbines scti incũbunt. Aestus
fidei pseqtio quando doctrinae pfidie aridizate siccatur. Ver autem nouitas est fidei siue pax. quando p hiemis tribulationem tranquillitas ecclesie
redditur quandomensis nouus id est pascha agni celebrat quando terra floribus
id est ecclesie sancte & lib; decorat.

XXVII. De Annis

A. Quid est annus ꝛc Annus est ut ait Ambrosius ait solis anfractus cũ pacatis
ccc et lxv dieb; & quadrante ad eadẽ loca siderũ redit. A. Annus cur dicit
ꝛc Gaius caesar quia & iulius cesar ut macrobius dicit Annũ a circuitu tẗporis
putat ee. dicũ q uetores pareu ponere solebant ut caro inoe gimb; acca
dicit an terminũ id est arca terminũ & ambi dicitur pericãine. A. Defi
nit aliter ꝛc Vaq; ut Isidorus dicit q mensib; inserecurrenib; uoluitur
unde & aenulus quasi aenus id est circulus qd in se redeat. Virgilius. Atq; in se
sua uestigia uoluitur annus. Sicem apud egiptios indicebat aenei uen
tas litteras picto dracone Caudisuam mordente que in se
recurrit ad xmũ dicunt
innouacione renouatur em

APOTOTANANEICTAI id est ab
semp A. Significat aliquid mistice

annus ⁊c Vt isidorus testatur annus nomine omne tempus uite huius significatur
sicut per esaiam dicitur. Predicare annum acceptabilem domini quia non ille quod in spica
aut solus fuit acceptabilis. sed hoc totum tempus uixta quod ait apostolus ecce
nunc tempus acceptabile ecce nunc dies salutis finem deinceps huius anni diem iudicii
pfere subsequens. Predicare annum domini & diem ulcionis domino nro A. Quot sunt
genera annorum ⁊c quidam x & vii uolunt annos plenorum. id est erraticorum stella
rum connumerantes. sed principaliter secundum solis cursum & lune & institu
cionem romanorum xiii distinciones sunt annorum A. Quomodo ⁊c Verum
macrobius ait dicitur annus ciuilis. annus naturalis. annus sidereus
annus bissextilis. annus lustralis. annus olimpiadis. annus quadraera
annus solaris. annus communis. annus embolismus. annus breuis. annus
magnus. A. Annus ciuilis quis est ⁊c Vt refert macrobius ab egipciis dicit est
egipciorum fecerunt suas ciuitates quadratas & muris suarum ciuitatum se ipse
runt de ratione cursus solis & lune quando sol incipit crescere & quando
& quando decrescat & fecerunt signa in illis muris ciuitatum quando
t equinoccium hoc est quando incipit dies crescere t quando equales sunt
dies & nox potuissent uidere in illis signis que fecerant. In egipto enim
non est pluuia neque nube obscurant cursum suum. Propter hoc egip-
amplius de ratione cursus suum intellegunt ut iosephus. egipcii inquit
inquit in sapientia calculandi ab omnib: differre dicuntur & notandum
quod iste quo supra macrobio annum ciuilem & ita romanorum constituerunt
lulius inquit cesar annum ciuilem imitatus egipcios peritissimos constituit
terminos. A. Annus naturalis quis est ⁊c Annus naturalis ut isidorus
dicit cum sol luna se obponit ut inter orbem solis & oculos nostros media
facta luna tenebras mundi efficiat & eclipsim solis facit cuius ratio
diuinus obscura fuit sed a milesio quodam filosopho exposita est A.
Cur fit eclipsis solis ⁊c Vt isidorus testatur solem sapientes dicunt
alcius currere. Luna autem proximius terre. hec ergo dum deorsum
ad idem signum uel lineam qua sol uehitur puenerit obiciet se sole & tenebras
totius orbis efficit. Quoties semel xxx ma luna ad eam lineam qua sol currit
attigerit obiciens se obscurat illum & defectum efficit unde non potest uide
ri dum illi orbis lune obponitur. Que & ita menstruo tempore in parte
signi est qua sol uehitur. Ideoque fit ex prima opposicione sui obscuratio a oculis
nostris lumen eius uideatur uelut si oculis aliquis manum expensam opponit quan
to magis id fecerit tot minus illum uidere poterit. quanto autem per ueil discess
erit tot magis illi omnia poterunt apparere. Similiter quoque ratione cum
ad eclipsis locum uel lineam lune puenerit tunc proxima eius terre uidetur & facies
eius ita tota oculis nostris obdurare ut lumen non possit eicere. Cum autem luna

abeo loco discesserit tunc sol lumen eicit & ad oculos nros transmittit. quapprter ita
sol obicitur lune sicut luna opponitur terra qcq; utraque lumina cū ad terras non p
uenunt defecisse dicuntur. Alii autē dicunt defectū solis fieri si foramen aeris quo
sol radios fundit aliq̄ spū contrahatur siue obcurrit. Hec fisici & sapientes mun
di cū cerū doctores nri mistice huius eclipsis misterū in xpo dixerunt ee. compl & cum
tunc cum interrupto & ternis fedens cursum insolito turbata ordinē suum elementa
p diderunt. Cū comuratione sacrilege facinoris solueris hoerens inserta in populo
errātū tenebris paululū p mortē semet ipsum abscondit ac de cruce deposita
sese in sepulcro abditus obscuratur donec tertia die angustiae solito huic mundo
id ÷ gentib; claritatis suae potentiā demonstrat & ac sicut sol in ut tute suae ful
gens tenebras operasti illuminat. A. Qm de eclipsis solis sit est opportunum
opportunū ut lune eclipsis ostendatur ꝛc De eclipsi lune isidorus ita dicit. Eclipsis
lune est quoties in ūbrā terre luna incu rit nonem suū lum habere sed a sole
illuminari putatur. Vnde & defectū patitur si inter ipsam & solē umbra terre
interueniat patitur autē hoc quinta decima luna eousq; quādiu centrū atq; ūbrā
obstantis terre exeat uideatq; solē. Ta sole uideat ite ipse aliquid inquid
in luna ex solis radius accipere lum & dū obtectu terre solem non aspexerit tunc
lum in tere. Nā dicunt isto ici omnē terrā montib; claudi quatū umbra fer
tur luna subito non parere. Vnde & lucanus ia foebe toto fratre cū ēdere
ab terrarū subito pcussa expallut ūbra. figuralite autem plu me defectū
ecclesie p secucio nes intellegunt quando martirū cedib; & effusione san
guinis tamquā illo defectu & obscuratione quasi cruentā faciem luna uide
ostendere ut a nomine xpiano teneantur infirmi. sed sic ista pos
pspicua inlustratione clarescit. Adeo ut nihil de rimas sensisse uideatur ita
& ecclesie postquā p martirū confessione suū p xpo sanguinē fuderit maiori
fide clarizare refulgit atq; insigni ore lumine decorata semet ipsam latius
in toto orbe diffundit

DE ANNO IUBELEO

A. Annus iubeleus quid ÷ ꝛc Isidorus ostendit dicens: Iubeleus intpratur
remissionis annus. qui septē annorū ep domadib; constat. & una quaq;
ep domada habet vii annos secdm hebreos. & sic in septē ep domadib;
xlviii. annis. In quo anno iuxta legis pceptū tubae clangebant.
Quinquagesimo uidelicet demū anno incipiebant. & ad omnes reuertebat
antiqua possessio. Seruiq; uoq; exp ceptō dni in libertate dimittebant
cirographa delictorū absoluebant. hunc numerū & ia in diebus
pentecosten & ipsi celebrant p dni resurrectione remissa culpa &
totius debiti cirographo euacuato. ab omni nexu liberi suscipiente
adueniente in nos gratia spsci. DE ANNO BISSEXTILI

A. Annus Bisextilis quid ÷ ꝛc Bixsextilis ann est cū ex sua die plixia

quiconfectu sol adcuncta signoru loca eis dē dierū noctiūq; quib; anteq quadrien
mū reuertatur eius ut testatur macrobius. Hoc enī anno ex quatuor quadrantib;
id ÷ horis xxiiii ac addito uno die fiunt dies cccl xvi ⁂ Annus lustralis quis ÷
⁂ Annus lustralis apud romanos quinto anno circulo continetur
lustrū uero latine. grece pentaeteris uocatur id est quinquennium quinto
anno rendebatur p̄ter olimpiades romanis. Adhuc enī consules ad hua
era noneranc. Ductū autem lustrū qd censes p quinquennium in re publica
agebatur. deinde post p actū censum & sacrificio facto urbs roma lustrabat
hoc est inluminabatur quia certabant tota ciuitate cū lucernis in honore deorū
suorū ⁂ Annus olimpiadis quis ÷ ⁂ Apud grecos ab olipho agono dictus est. sicut
Isidorus dicit olimpias apud grecos constituta. Apud eliden graecia uicinam eius
agenalis agonē & quinquennale certamen uiii ac medius annis suacantis. & hoc
elidū certamen ministemp; olimpiade uocauerunt. Quadriennio in una olipiade
subpirata. Hoc tēpore mittebant greci peuitates nuncios admonentes non
solum deuinctis; p̄pinquis peruitū sed & ūa omni gente omnique & ate
& ab omnis ex eu conuenirent ad agonē publicū ⁂ Annus quidicitur aera
quis est apud romanos. quinquennii tēp; est uidicit Isidorus. aera quinque annorū
est constituta a cesare augusto quando primū censum exigit a romanis ac hē
descripsit Dicta aera ex eo qd omnis ob is aes reddere p̄fessus est reipublice. p
quinq; enī annos argentū & p̄ alios v. aurum p alios v. es reddebant sed tamen
qui aurū non poterant habere nec reddere donabant argentū. & qui non habe
bant argentū soluebant aes. Deinde per quinq; annos transactis id est ÷ v
annis indiccio plena dicebatur. hoc est edictio p̄fecta ⁂ Quid ÷ indiccio & cur
inuenta est ⁂ Indicciones ut Isidorus & ceteri consenciunt calculatores romani
primū constituerunt in tempore cesaris augusti imperatoris sicut in eugio
legitur exit edictū hoc est imperatū a cesare augusto ut censum uniuersi p̄ orbē
terre. & has indicciones mutauerunt romani in viii kl octobris siue & ūa a kl uīn
qd non sequitur. Indicciones ÷ uci anno circuitu in sua semp uestigia redeunt
quas antiqua romanorū industria ad cauendū errorem qd de tēporib; impe
ratorū fiere eum poterat instituta cōperim. dū enī uer bigratia quilibet
imperator medio anni tēpore uita tregno decedit poterat euenire ut
eundē annū unus istorum eius regis adscribere tempor; eo qd eius anni
partem regnare. Alter uero istorum eundē successor illius potius adaptiloen
dū putauit eo qd & hic partem eque eius habere in regno uerū neptunus
cemodi dissonant ūa tēpor; error inolescet & statuer Indicciones quib;
utq; scripta imm & ūa uul gus omni tēpore cursu facillime conseruare
p̄ facilitate quoq; calculandi quindecī ee. uoluerunt ut planissimo numero & ad

multiplicandum prōtissimo cōpendiosius transacto tempore ad ipsum
possit reduci. quidā autē putant indicciones eo qd condā in re publica post pacem quin
quennii censū urbs roma lustrabatur. & ppter indiculū terne lustracionis & census
indicciones eē conditas dicunt. A. Annus quid est. R. Annus solaris est
ut ait dionisius cū ad eadē loca siderū sol redit. Ex quib: egressus est pacis ccc lxv
dieb: & vi hor: Hocenī dierū numerū sol zodiacū circulū consumit circuitu
& hic solaris quem diximus magnus dicitur. In cō paracione anni lunaris q. annus
lunaris dicitur & iā unus mensis. dūq sol percurrit in certis lxv dieb: & quadran
te. luna currit in uno mense lunari. hinc macrobius dic. Annus solaris
magis dr in cō paratione lunaris anni. qui breuis putat. paulo enim
minus quāsi integer nisi lunacursū suū ē sūma preuideūr.
Et ceni uicinior ēris quā sol. Ideoq breuiori orbe celerius pagit cursum
suū. ppter qd antiqui nīser in luna. annū in sol: cursum posuerunt.
A. Solaris annī ubi habe initium. R. Principiū anni solaris quidā uiles
ab aliquib: dr ut isidorus ait. Alii ab bruma eē putant ut romani.
Alii ab aequinoctio uerno qui est xii kl apri ut hebrei. Alii a solstitio estiuo
qui est xii kl iuni ut greci. Alii a aequinoctio autūnali qui est xii kl octobris
ut aegyptii. A. Quis est annus magnus. R. Annus magnus est erraticū
stellarū in est planetarū quando omnia simul erratica sidera ad sua
quoq loca q simul habuere recurrunt. De quo anno Iosephus hebre
orum istoriographus cū longeuitate primorē hominū describere
trameminit. Nullus puta falsa eē quē de longa antiquor uita le
gunt. eo qd nunc uita tanto tēporeī ducit. Illis nāq cū essent
religiosi ppē uirtutes & gloriosas utilitates quas iugit scrutabantur. Ideo astrologiā & ceteras disciplinas dī ampliora inuendi
spatia condonauit. qm nonaliter discere potuisset nisi inuenerint
sexcentis annis. p quot annorū curricula magnus implebitur annus.

DE ANNIS COMMUNIBUS ET EMBOLISMIS

A. Qm de breuiori lunae anno paulo superius disputatū est. sup est ut de
communib: & embolismis in quibus ratio consistit paschalis plenis
sime ostendas. R. Ut peritissimus calculandi magister abbas
dionisius & ceteri aeque catholici affirmant eruditi. lunaris anni
quadrifarie accipit. Primus nāq cū luna xxvii dieb: & viii horis
zodiacū percurrens ad idem signū de quo egressa est reuertit
Secundus duob: diebus: & quatuor horis plixior. quē sidereū
appellat. cū sol eē a quo nouadi egressa est xxviii dieb: & ix horis exactis

uam defecta repetit. quiuterq; breuis appellatur annus. Tertius quinq;
mensib; huiusmodi id est diebus ccc l uiii explicatur & uocatur communis. eo
quod duo sepissime tales pariter currant. quartus quem embolismi grecorum id est
id est supp augmentum habet xiii menses id est diebus ccc lxxx iiii quiuterq; uo
quibus dicitur & apud hebreos a principio mensis paschalis incipit ibidemq; finitur
Apud uero romanos a bina piena luna mensis iam sumit initium ibiq; ter
minatur. Embolismus enim una lunacionem hoc est xxx x dies plus habere
uidetur quam annus communis de anno autem solis maior est x & viii dies. ita annus solis
exuperat annum communem lunarem xi dies. A Quae est ratio embolismorum Dionisius
ostendit dicens Embolismorum autem ista ratio probatur existere quia annorum communi
um uidentur dierum supplere quatenus a solare temp. lunaris exequetur
excursio. Quia enim solis annum cum lunis singulos menses lunaris circumeat tam
eius perfectionem xii suis mensibus implere non preuelet. Demq; in annis communibus
ad rationem solaris anni xi dies lunaris deesse cernuntur. In embolismis uero
xxviii dies eundem annum uidetur solarem luna transcendere & hebrei
qui solos lunares in lege nouerant & obseruabant menses iuxta naturalem lunae
cursum tricenis. Unde tricenisq. diebus communis annorum menses duodenos explicabant & in
uel secundo ubi decebat anno xiii in fine anni mensem xxx dierum apponebat embolismum
Porro romani qui dispares habent menses nonnuno quolibet in loco embolismos com pu
tando interponere uoluerunt sed pocius ubi libet medius anni uacuum
congruum; inuenire potuisset primam igitur embolismorum lunam inuenitur
secundum iii nonas septembris tertia pridie nonas mart. iii pridie nonas decembris. v. iii nonas nouembris sexta
iii nonas agust. vii. iii nonas mart nos ad dixerit solertissime quantum potuere curantes ut cur
cum; aetatis luna in kl occurrisset ipsa eiusdem mensis luna diceretur esse putanda
quia non nusq; quaq; ualuerunt propter prefixum paschalis lunae cursum, cum eius cum extre
ma non nunquam in kl mai incurrat & sed quoq; uel ita certum post kl diem
teneat. Non tamen mau mensis sed pocius aprilis luna sicut semper esse dicenda est
A. Haec ratio communium annorum & embolismorum unde primum processit Dionisius
& Keri testantur ab hebreis & amore primo uenit cuidam precepit ut pasca facere &
populus die xiiii luna primi mensis in anni principio. & enim pasca semper anni
non fine celebratur quia hebrei nunquam ante equinoctium sed aut in equinoctio sic iii
luna fuerit aut post equinoctium & sic communis annus est post xii menses lunares
pascae celebratur. Suauter embolismus post xiii. inde sed cum illus dixit. Debemus
inuestigare epactas lunares in mensib. totius anni ut celebrem pascae in lunae
primi mensis in principio anni post uenis exactum hoc est post equinoctium quod
equinoctium nullo tenus aliter quam xiimo kl aprilis die fit quando sol cursum totius
anni finit A. Quod nomina habet ordinis decemnouenalis. Dionisius autem
ordinis hic apud grecos. HNNHA KAI ΔHKA ΘHPHΘA. uocatur. & interpretatur
decemnouenalis. diuidit q; per octoas & ienteas. id est viii & xi. quibus

℣ Knouem & dicuntur termini paschales id ⁊ nō apt. viii kt apt & reliqua ⸫ Quis
primus nominauit istos terminos ⸫ fuerunt quidē obseruati ex lege mosi sed
rationē cōmunitū & embolismos annorū sed non nominabantur hoc uoca
bulo quo nominantur modo usq; dū angelus dñi scissimo aplicę gratie uiro
pachomio uidelicet monacho ex reuelacione dñi plusquam litteras quas dā in egipto par
aculariter monstrauit & sicut nunc appellantur appellari sancxit
Vnde cirillus epī dixit indicaco bo uobis qd pachomius egregius aegipti coeno
biorū fundator ad monasteriū qd lingua egiptia uocat pabum litteras dedit
quas angelo dictante percepit ne incurrerent xpiani solēnitatē insolēnitate
paschali cuius inuencionē ccc x & viii patres qui in niceno concilio fuere xpiane
ne ob seruacionem obseruandā tradidere Vnde dionisius ad papā leonem
dicit. Venerabiles ccc x viii pontifices qui apud niceā ciuitatē bithinie
contra uesanią arrii heretici conuenere xiiii mas lunas pascalis obseruan
tes per x & viii annorū circulū semp stabiles & immotas fixere quecuncta sed iseo
dem quo repetuntur exordio sine uanitate et excursu labuntur. hanc autē regu
lam pfaciunt uti nonta pertia secularem quā sci spī in lustracione sancti xerunt & uelu
ti anchorā firmā & stabilē huic ratiom lunaris demensionis opposuisse cernun
tur quorū auctoritatē & sēm utiq; institucionem scissimi pontifices ecclesie
cirillus theophilus anatolius pironius pascasius posterius papa quoq; leo cū sequa
cibus suis annitente sibi prospero uiro doctissimo in omnib; inuiolabiliter se
quendā ee sanxerunt. dantes regulas inconuertibiles. quas quicū q; secutus
fuerit in paschali obseruatione sine errore manebit. Ordinē tam decenno
uenalis circuli sicut modo scā tenet ecclia primū eusebius caesariae palestinae
epī ob xiiii lunas festi paschalis ipsūq. diem pasche inueniendū composuit
eo qd luna cui libet ab ātis post tantū adeund redeat anni solaris die. ⸫
Qt regulę obseruant in paschali solēpnitate ⸫ iii uero dionisius testat quae
primū pachomio p angelū traditae & post in niceno concilio sunt consta
tę in tuū uidelicet primum sis ab vii Idus martiar usq. in nonar aprilis
die. xiiii uō lunas paschae a xii kt aprt usq. xiii kt maii. Porro die pasche
dominicū ab xi kt apr usq. in vii kt mai. & hoc in luna xv usq. in xxi ee quaerendū ⸫ Cyclus decenouenalis qualiter explicat p Pero cdoas & endecas ⸫
Dionisius pand dicens. ocdoas ergo q incipit a primo decennouali cicio quiesc
lunaris xvii hac ratione pagitur ut annū primū & ii. cōmun Idē minores
habeat. tertiū annū embolismū qd maiore. quartū & quintū cōmunes
S exti ū embolismū. septimū cōmune. viii embolismū. ac p hoc ac doadis
cōmunes anni v. & iii. embolismi ascribuntur. Iē endecas hac lege decur
rit. primū & iiam cōmunes. Tertius embolism. iiii & v cōmun. vi emb
vii & viii cōmun. viii ēbolism. x cōmun. xi ēbolism. sicq. endecas cōmunib;

annis vii embolismis terminatur iii ac & sunt in cyclo decenouenali xii communes
anni & vii emb. Menses lunares cc xxv & in istis mensib: dies sunt. ccccc xxxv
A. Quomodo fit concordia inter solem & lunam in numero dierum in huiusmodi cyclo
decenouenali ⁊c Dixit dionisius quod annus solis maior xi dieb: a no communi &
quod annus emb maior sit anno solis x & viii dieb: quod ut apcius fiat ut predicta
mo & dionisius colligamus epacta hoc est xi dies quis plus in anno solis
p x & viii annos & colligam embolismos vii in unum & videam quantus nume
rus de hac collectione inuenitur A. Quo ordine colligendi sunt ⁊c Sic bis
xi xii ter xi xxxiii quater xi xliii quinquies xi lv. & sic phedinem
multiplicatio undecies in numeri usq: ad cc viii. Iste est collectio & congre
gatio dierum omnium qui sunt amplius in annis solaribus plus quam in annis communibus
p x & viii annos. Colligam ergo istos emb vii in unum & videam quot sunt nu
meri inuenitur unus emb xxx dies habet, duo emb lxiii ccxx, vi cl lxxxvii
ccxx, ita reperitur unus dies plus in cyclo lunari quam in solari quidies sup
fluus solaris dicitur, qui apparatur & crescit p x & viii annos decimus dies ita
o no dicit in subsequentib: A. Quomodo terminantur communes & embo
lismi ⁊c Dionisius monstrat dicens. A xv luna paschali siue communis seu
embolismi sit usq: ad xviii quo fit terminus paschalis in viii computandi sunt
Quod si unus dies sup ccccl in ut sup ccc lxxxiii plus minus ue contingere rationi salus
cuenit & ideo ultimus annus cicli decenouenalis annuas epactas xi retinens:
Primo anno non xi in cetteris annis fieri solet sed xii accommodat quo ordinate die
rum fine euoluuntur. Nulli epacta in principio cicli ponitur, secundus autem
annus epactam xi suscep. A Quid differt inter x nouem & lunarem circulum.
⁊c Ciclus decem diebus solis uariatur id est p x & viii dies qui dicuntur termi
ni paschalis p x viii annos. In seipsum reuoluitur. Eadem sem luna id est xviii ma
Ciclus autem lunaris unum diem mensis obseruat. sed in epactis uariatur. de
cem enim & nouem epactae in uno die solis discurrunt. hoc est in ket tam in principio
anni apud romanos. A Qui constituerunt lunarem circulum ⁊c Romani xxxmo
anno ante natiuitatem xpi qui fuit in decimus imperii cesaris augusti.
& primus herodis qui degentib: iudeis imperauit. primi constituerunt roma
ni hunc lunarem circulum. & ideo romani ante p prius. & ad mensem ianuarium
nens: Nam sicut decem circulis propter legem obseruationem a paschale mensis
incipit. hoc est a xv luna & in [illegible] a decima terminatur. ita & circulus lu
naris a luna tam incoat. atque ibidem finitur. & sicut decem primum & secun
dum annum communes. tertium uero embolismum habet: ita & lunaris per com
munes & embolismos. p x & viii annos semp inserere uetatur. Incipit enim ac
cicli decem anno & in iii finitur. ITE DE RATIONE EMBOLISMORUM
Igitur primo anno embolismo hoc modo ad [illegible] ter tio sunt epactae xxii
& ideo in luna in ket septembris & octob. xxiii. In ket nouib. & decemb. xxiiii.

Ipsa autem luna que est xxviiii. in kt decb & extinguit illic sua luna est. Illa ve
ro luna. que iiii nó decb. incipit & terminatur xxx pridie. kt ian embolismi est.
Que autem in kt ian est prima luna ipsius: quā ipsam tricesimā terminare
debes. Ecce inuenisti luna in primo embolismo in kt ian primā. Item de secun
do anno embolis id ordinau. Sunt autem in ipso anno epacte xxv. luna uero
in kt septembris xxx. extinguit illic q luna ipsius: illa enim luna que inci
pit prima iiii nó septemb & finitur. xxx kt octob embt est. & illa que incipit
prima vii nó octob & in kt nouemb finitur. xxviii luna octob est. In kt uero
nouemb & decemb fit luna secunda in kt ian iiii. sicut ordo est. Item deter
tio anno embol. Sunt autem in ultimo embol ordinat epacte xviii. luna uero
in kt septemb & octob xxii. In kt autem nouemb & decemb xxiiii. In kt
ian xxvi. In kt febr xxviii. in kt mar xxvii. in kt apr & mai xxviii. In
kt iuni & iul. xxviiii. In kt aug prima. In kt septemb. iii. ⸸ Quare facis
unam epactem lunę in kt apr & in kt mai. quinus quā sic in calculo reppe
ritur. xl deo quippe q luna que xxviii. est in kt apr. in iiii nó apr xxviii.
tertio nó apr xxviiii. pridie nó apr xxx. embolismi est. ex tinguit il
lic & illa que iniciatur nó apr ipsa: paschalis. & euenit xiiii. xiiii.
kt mai. & terminatur xxviiii. uno mai luna apr est. Illa uero que
est prima iiii nó mai & finitur iiii nó. iunii. luna mai est. Luna eni
que iniciatur prima iii nó iunii finitur xxviiii. kt iul. luna iunii est.
Luna namque que incipit vi nó iuli terminatur que tricesima pri kt
kt aug. luna iuli est. Post ea autem fit luna in kt aug prima. In kt
septemb iii. sicut ordinem habet: Nam si non fecisses unam epactem
lunę in kt apr & in kt mai. & si non fuisset luna embolismi que finit
xxxii nó apr. sed xxviii euenisset ab in ipso anno in terminū pas
chali qd: xiii kt mai nó xiii. sed xv & fuisset error in pascha
siuem erat ab; lunę

Ite de anno primo embolismi in decade

In primo igitur anno embolismi en decalis epacte xx & idcirco est
luna in kt septemb & octob xxv. In kt nouemb & decemb xxviii. in kt
ian xxviii. in kt febr xxx. in kt mar. xxviii. In kt apr xxx.
in kt. mai. prima. & cetere deinceps secundum argumentū. In kt nāque
mai luna xxviii. existere iuxta rationem argumenta debuit. sed
luna embolismi que ii nó decemb accendit. & iiii nó ian extingu
itur. facit eam xxviii. kt eisdem. Lunę autem que iii nó ian accen
dit & kt febr xxx extinguitur luna ian est. que autem iiii nó
febr intuatur & vi. nó mar xxviii finitur luna februarii est.
& que in v. nó prima existit & in kt apr xxx luna martii est. Illa
uero que in iiii nó apr fit prima & pridie kt mai xxviii luna apr
est. Que uero in kt mai existit prima & cetere deinceps ordinem sui

secundum argumentū secuntur. SECUNDO EMBOLISMO ENDECAD

In ipso autē anno sunt epactę xxiii. luna enī inkt septē & octb xxviii. Inkt noub & decb. xxx
illa autē luna quę inkt noub tricesima terminatur. luna ipsius nouembrē. Et illa quę inkt
decb xxx finitur. embolismi est. Quę uero prima iiii nō decb inchoat finit q. xxviii ter
nokt ianī. ipsa ÷ decembris. kt ianī. ii. inkt feb. iii. cetere q̃ aut ordinē suū secuntur.

TERTIO ANNO EMBOLISMI ENDEC

Sunt autē in ipso anno epactę. xxvi. Nullatenus tamē lunā embolismi p ipsas epactas reppe
ries. nisi ad epactā anni cōmunis superioris reuertaris. Nā anno cōmuni p tertio.
fuerē epactę. xv. Ideo autē luna inkt ag̃ xxviii terminat illic. quia ipsius augusti est.
illa uero quę iiii nō ag̃ inchoat finitur q. xxx i inkt septb. embolismi ē. Inkt igit septē & oct
p epactā xxvi. fit luna prima. Cetere q̃ uero deinceps ordinē suum secuntur.

Sunt nāq. epactę in ultimo embolismo endecad. ULTIMO EMBOLIS ENDEC.
xviii. Inkt autē septē & octē lunī xxiii. Inkt noub & decb xxv. Inkt ianī xxvii. Inkt feb xxviii.
Inkt mr xxvii. Inkt ap & maī xxviii. Inkt iunī xxx. Inkt iul prima. Inkt ag̃ iii. Inkt
septē. v. Ideo nāq. facim unā etatē lunę inkt ap & maī. q luna q̃ inkt ap est xxviii.
iii nō ap xxviii. iii nō ap xxx. embolismi ē. Illa enī quę prid nō ap initiatur prima &
& extendit usq. in viii nō maī xxviii. luna aprilis ē. ipsa ÷ enī paschalis & euenit xiii
xv kt maī. et nisi ita fecisses. euenisset tabi inter mino paschali. luna xv. & fuisset
error in pascha siue in eratab; lunę. Luna uero quę initiatur v nō maī & finitur
xxx kt iunī. lunī maī ē. Ea autē q̃ iii nō iunī ÷ i. & prid kt iul xxviii. eius dē iuni lu
ē. Illa uero quę kt iul. ē. prima & deducit iii kt ag̃ xxviii ppter saltū unū amittens
diem. ipsius iulii lunae ē. Quę autē iii kt ag̃ ÷ prima ñ secundū argumentū in kt. ii
sed iii. ppter saltū existat. & vi kt septb deducit xxviii. & v kt. i. iii kt. ii. iii kt iii
prid kt. iii. Inkt uero. v. dū aegyptios. quō de uarietate anni cum ma
xime cōmunis & embolismorū necessaria quoq. excepta sunt. eaquę intermisim
dekalendis. nonis. & idibus. cur instituta sint ut a quibus. oportet ut intimetur.
Fiat. DE KL NONIS ET IDIBUS

Quomodo instituta sunt kalendę. nonę. & idus. Macrobius de
priscis temporibus antequā festa aug̃ fabio scriba inuitis parentib; in omnium nota
tā p derent. pontifici minoris prudentia delegebatur ut nouę lunę primum
obseruare & aspectū & uisū sacrificio regi nunciare. Itaq. sacrificio a rege
& minore pontifice celebrato. idem pontifex kalata id: uocata in capitolium plebe
iuxta curiā kalabrā quę case romuli proxima ē. qd numero dies akt ad non supessent p
nunciaba & quintanas nonquidī dicto quinquies uerbo kalo septimanas repetito
septies p̃dicabat. Uerbū autē kalo grecū ÷ id: uoco. & hunc diē quo ex his diebus
kalarent primū ē placuit kt uocari. hinc & ipsi curie ad quā uocabant kalebre
nomen inditum ÷ seu kalata qd omnis inde populus uocari cur. Ideo autē minor ponti
fex numerū dierū qui ad non supē & kalendo p debat qd post viii lunā oportet
nonarū die populares qui in agris esse confluere in urbē accepturus

causas ferarū a rege sacrorū scis citatur: quidē & eo in se faciendū. Unde quidā hinc
nonas existimant dictas quasi noue observationis initium. ut qd ab eo die semp ad id
vsq; dies putarent. sicut apud tuscos nonę pluralis habebant. qui idquoq; in vna
die regē suū salutabant & pprius negotiis consulebant. Iduū pro nomī a tuscis
apud quos diesidus uocat sumptū. Idus autē illi int̄ptantur iouis fiducia.
nam que iouem uocant lucis auctorē. Unde & lucretiū alii in carminib; canunt
& cretenses uocant. Ipsi quoq; romani dies pitrē appel
lant ut diei patrē. Iure hic dies iouis fiducia uocat cui lux nisi int̄ cū solis occasu.
sed splendore diei & nocti contan & inlustrante luna que semp in plenilunio id est
in medio mense fit sol &. diem igit̄ quiut noctur nisi cū & tenebris iouis fiducia
tuscono mine uocauer. Unde & omis id iouis ferias observandas sanxit antiquitas.
Alii putant id qd eadem plena luna uideatur auidendo appel pellatas. mox littera
quinta detracta sicut contra q. greci dicunt. nos. u littera addita
uidere dicam. Nonnullis placet idus dictas uocabulo greco ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΟΥ. eo qd
tunc plenū speciem luna demonstrare soleat. Sunt qui estimant id a iouis id do dictas
quā idoem uocant tusci. Nobis uero illa ratio nominis ppior estimat ut id uocem
diem qui diuidit mense. Iduare enī & tusca lingua diuidere. unde uidua quasi
ualde idua id ÷ ualde diuisa. t auro diuisa. ppē quā significationē. v littera huic
nomini addita ē. Vrautē id omis iouis ita omis id iunonis tributas uarronis pon
tificalis adfirmat auctoritas. quod ꝗia laurentes patres religionib; seruasti
qui & cognomen dee excerimonis addider calendarū iunonē uocantes. sed &
omnib: calendis a mense martio usq; ad decembrio huic dee kalendarū die sup
plicabat. Rome autē kalendis omnib; ppē qd pontifex minor in curia ka
labrere diuinā. Iunoni facit ꝗia regina sacrorū. i. regis uxor porcā t agnā
in regia iunoni immolabat aqua ꝗia iupiter. Iunii cognominatū dicim
quod illi deo omis ingressus. & huic dee cunsti kalendarū uide tur dies ad
scripti. Cū enī initia mensiū maiores non ab exortu lunę seruauerit. Iuno
ni iure addixer kalendas lunā paerē eat. unde & gre ci lunā. de pro ceiv
nuncupauer. i. ē. ae. pro ceiv. quod aera secat. Iuno autē arbitrata ÷
aeris merito initia mensiū id ÷ kt huic dee consecrauerunt. Δ Estalii
de kalendis nonis. & idib: sentiendum ⊀ Est lic & nrī tēporis prudentib:
non placeat. Δ Quid ÷ illud ⊀ Quod isidor ostendit dicens: Kalendae autē. no
nis. & id ppē festos dies romani instituer tppē officia magistratuū. In hisenī
dieb: conueniebat in urbib: haec dicendo superior aliquatenī consentit rationi
ac subsequendo dissentat. quidā inquit calendas a colendo apellari existimant
ap ueteres enī omniū mensiū principia colebantur. sic & ap hebreos. Idu
ū autē pleriq; latinorū a edendo dictas putant. qd epulari essent. none
a nundinis uocare. nundine enī r̄ publice conuentiones siue mercimonia
⊀ EBIS XIC Δ. Quae res fac bissextū ⊀ Agustin absoluit di

cens. bissextū nonalia causa quātuor dras solaris cursus generat. cū non ad eandē celi
lineam t̄ horologii metā p ccc lxv dies plene redeundo recurrit. Uerbi gratia. si
in equinocio uernali qd iuxta aegyptios quicalculandi palmā habent. xiii kt ap die p
uenit sole surgentē a medio oriens diligenter adnotauerit. eadē die p annū aliquan
to inferius ortū repperiet. & tertio quarto quinto quoq; anno eadē diminutionē
in tantū naturalis sui cursus augeri tēperantia ut nisi dies bissextilis antea iuxta
morē intercalet. iam undecimo kalendarū aprilium die facturus equinoctiū a medio
surgat oriens. eandē nichilominus tarditatis suę constantiā in ceteris quoq; per totum
annū seruaturus exortib; simul & occasibus. ∆ Cur dr̄ quadrens. ⊀ Augustinus
monstrat dicens. quadrantē nāq; solent appellare quartā partē cuilibet rei. Uerbi gra
tia pecunię tēporis loci. & ideo quarta pars diei quia xx iiii horis cū sua nocte cōplet.
id est horę vi. quadrens consuete uocatur. Quadrantes autē huiusce p quadriennium
in diem integrū colligendi & suo in loco intercalandi hęc est ratio. q sol annuū celi
ambitū id est duodecim signa circuli zodiaci notissima non in ccc lxv diebus sed supaddi
tis sex horis adimplere cognoscit. unde fit ut si uerbi gratia nunc equinoctiale celi locū
mane oriens intrauerit in hunc anno sequente meridie. tertio uespere. quarto media
nocte. quinto rursus in ex hora diei ut pote cōplete diei totius circuitu recurrat
sicq; necessario diem supfluū admoneat ubi lib intēponendū anniq; quarti
plenitudini eē copulandū quē egyptii annosuo solēnit explēto id est iiii kt da
rū septb. Romani autē vi kt martī die unde & bissextū uocatur intercalare
consueruntur ∆ Qūnpedim tē eē si bissext intēponere ⊀ Ut dionisius
aut si calculator bissext intēponere neglegens per ccc lxv diebus omis
sis annos solū sedebere putauerit agere magnū sibi mox inuenit & anni circuit
occurrisse dispendiū. ita ut post aliquot annorū uertentū curricula estuis mū
sib; uernū tēpus. Uernis brumale brumalib; autūnale autūnalib; estiuum
se offendis sēp uersūs cōputator horestat. ∆ Quę est mensura cremęsti bisextalis
⊀ Dicit inquit uenerendus pbr beda quadrestē eiusdē diei id est vi horas per an
nū accrescere. hoc ā p duos menses. dimidiū uero hore per unū mensem
solis dico naturalē. Porro quadrestē hore id est punctū p dimidiū mensis q
solē mouimus Zodiacū circulū id est xii signa horo sco pi per ccc lx v dies
& vi horas ambire. singula autē signa eiusdē zodi [illegible] au per xxx.
dies & x horas a semissē naturali cursu p agere. Dimidiū uero
signi cui [illegible] q: per xv dies v hore & quadrestē unius hore p currere. per
omnino putamus eorū suscipiendā eē sententiā. Quia quasi nocti nihil tribu
estes tres tastū hore p annū bissexto accrescere confirmast. Quodsi ita eē
nonante annorū octo circuit dies quis reuerat totus cōplet. Diemnā
q: totū id est cū sua nocte xxiiii habere hō & iā uulgus ignobile nouit quicū
totus per quadriennium nō neget implen quarta tione iiii pars eius per
singulos annos vii annorū negat implen; Verū siqui pnē in hoc sper

nendā putat assertionē legat beati aurelii aug̃ quartū de scā trinitate libellum
Ubi de senarii numeri inquo mundus fact'ē perfectione disserens: & iā huius qua
drantis mentionē facere immo & eū certa mysterii q̄ p omni potestis condito
ris sapientiā peruisū factūq: docere nonemisit. Quattuor inquit quadrantes
faciunt unū diem quē necesse ē intē kalari excursu quadriennio q̄d bissextū
uocant. Ne tēporū ordo turbetur & iā ipsos .v. dies & quadrantē si considere
mus senarius numerus in eis plurimū uale'. Primū quia sicut fieri solet ut ap
te totū computetur non sunt iā dies .v. sed potius .vi. ut quadrans ille accipia
tur pridie Ind̄ quia in ipsis .v. diebus sexta pars mensis ē Ipse autē quadrans .vi. hōrū
habet. Tot enī dies id ē cū sua nocte .xxiiii. horas: quarū pars .iiii.ta quę ē quadrans
diei .vi. hores sunt. ita in anni cursu senarius numerus plurimū uale'. ∆ Qualiter
crescit bissext' p momenta ✠ Ita ut dionisius dicat In uno quoq: die crescunt due
partes momēti & sic in trib: diebus duo momēta crescunt. In sex diebus quattuor mo
menta. In .xii. viii. In .xxiiii. xvi. & ita in .xxx. diebus & .x. hor̄ crescunt .xx
momēta hoc ē dimidia hora. & in trib: mensib: tricenis hoc ē in .xc. diebus & uno
die & .vi. hor̄ crescit hor̄ & dimidia. In sex autē mensibus tricenis hoc ē in bis
nonagenis & duob: diebus & .xii. hor̄ crescunt tres hor̄. similiter in aliis .vi. men
sibus tricenis & duob: diebus & .xii. hores crescunt alie tres hor̄. quę iuncte
fiunt .vi. hor̄. ex quibus ē quadrans id ē quarta pars diei naturalis qui fit in fi
ne quarti anni antequā quintus annus incipiat; ∆ Est quadrans iste in
nocte sicē in die; ✠ Est ut andromachus egyptius asseruit dicens: Sol enim
ęq̄ ambitū sup̄ adiicit .vi. hore adimplere cursu suo cognoscitur Unde fit ut si
uerbi gratia nocte ęquinoctiali ęq̄ locū mane oriens in principio anni sol intra
uerit ad hunc locū ęquinoctialē anno sequenti nō mane sed sequenti meridię
aduenit. Et si secundus annus finē uespere habebit In tertio autē anno media
nocte. In quarto igitur in exordio diei sol in eodē loco & signo ubi primo anno
fuit apparebit. Qm̄ ita in principio mundi quadrans iste fuisse' credendus est
a mēdia scilicet nocte ęquinoctiali usq: ad mane sicut legit in epistola maurini
epī alexandrini. In principio inquit mundi ante quā essent luminaria. ę
quali lunę absq: ullis horarū demensionib: eadē longitudo facta ē ex
potentia dei tribus primis diebus. quoad lux pallida fuit & sine ca
lore quo usq: sol calidus mundo inluxit. Et quarto die ęquinoctialē
tēp' faciens diei & noctis cursu distinxit. ∆ Cur quadrans bis sextus
uocatur; ✠ Isidorus dicit. senarius numerus duob: iteratis diebus
uerbi gratia .vi. hodie & .vi. cras. uelut anatholius affirmat ppter
bisextas sexies sextas autē duas hor̄ significat. Due ergo horę bis quat
tuor sunt. Ite bis iiii.or sexies ducti. xxiiii. hor̄ sunt. sextas autē ideo dicit
q̄ sexta pars assis est hoc ē duę uncię in ponderib: & duę hor̄ in tēpo
ribus ∆ In quibus locis ponitur bis sextus ✠ In .v. ppt̄ diuersos cal

culatores secundū grecos in equinoctio uernali · xii · scilicet kt apl secundū egyp
tios in · iiii · kt septb in fine scilicet ppri anni; Quō egypti principiū anni suū
iiii · kt septb habent et quando bissext ÷ · iii · kt · luxta hispanos uero bissex
tus in · vi · nonas martii ponit unde isidorus · a · vi · non mar usq; in diem
ii · kt iun lnlunę cursū bissext apponit · secundū romanos autē et iuxta auc
toritatē iul cesaris bissext in · vi · kt mar ueritissime ponit Unde in macro
bio legit · lulius cesar statuit ut · iiii · anno sacerdotes capitolii unū int kala
rē diem Cōscilicet m̄ se a loco quo ap̄ uocarent int kalabat · id ÷ anteculamos
v · febr dies sidies id q; bissextū censuit nominandum; romani enī uocarent
principiū anni habuerē a martio · et finē in febr in · vi · kt mart · v · uero dies
quisup̄ int̄calares fuerē apud illos sic modo apud egyptios sunt · a · viiii ·
kt septb usq; in · iii · kalendarū earū dem; A. Cur placuit romanis in febr
bissextū ponere et cur non ante · vi · kt mar ✠ Quia ut macrobius ait · bre
uior ceteris et extremi anni mensis erat · Uerū ideo nondū explicito eo quia
quē admodū egypti et greci decursu totius anni sui circulo facere uolebant ·
Neomnino deus sal egesua ueteri initiū mart mensis a febr fine se iungeret
loco ñ ante · vi · kt mar quia ad eū t̄minū colentes terminalia sacra quę
xxiii · mensis eius dē die semel instituerunt in aliū diem prorsus mutare
non audebant sed his rite celebratis si tandē necessarias aliquandiu p
plures crescente aut · p̄ lates scil̄ pertia unū quadrantis int̄ ponebant
diem A. Utrū luna quadrantē habeat; ✠ Utq; ut beda dicit · Int hęc memi
nisse calculator debet ut lunā mensis febr ceteris annis · xx · viiii · anno
bissextali cōputet · xxx · siue ante int̄ kalatū quadrantē siue post illā cōpu
tari · cui adiectionē diei si cōmunis cenn̄ sit · ccc · l · v · si embl · ccc · lxxx
v · dieb: cōplebit · Nāsi lunę quadrantē in febr accōmodare negaueris
sit p̄fecto ut · xiiii · luna paschalis eidē anni prid quā debuerit aduenire
eoq; paschalis ratio uacillet · et totius mox anni cursus turbet hoc tam ser
uandū ē ut cū una die luna m̄ se febr plus quā solebat habere fecerimus ·
In dieb: tam kt mart excepto solū xi · circuli decennouenali anno ipsā
quā antea consuerit luna seruare gratē A. Qualit p̄ parent bissextus p
iiii · annos ✠ Ut alcuini sagacitas ex plimo secundo excerpsit primo an
no p̄ parationis bissexti prima hora noctis quę diem · xv · kt apl prae
cedit intrat sol mari de · et exit de ari de secundo puncto · xi · me hore
noctis q̄ p̄cedit diem · xv · kt mai · et intrat in tauro t̄tio puncto hore
xi · ma noctis quę pręcedit diem · xv · kt mai · et exit de tauro hora nona
diei plena qd ē · xvi · kt iun · et intrat in geminos · x · hor diei inchoan
te quod ÷ · xvi · kt · iun · et exit de geminis secdo puncto hor octaue noctis
q̄ p̄cedit diem · xv · kt iul · et intrat in cancrum t̄tio puncto hor octaue
noctis q̄ p̄cedit diem · xv · kt · et de cancro hor · vi · diei plena qd est

xvi kt aug. & intrat in leone hor diei vii inchoante qd e xvi kt aug. & ex
de leone secundo puncto hor quinte noctis que pcedit diem xvi kt septb. & in
trat in virgine tcio puncto hore quinte noctis que pcedit diem xvi kt septb
& exit de virgine hor tcia diei plena quod ÷ xvi kt octb & intrat in libra
horae diei quarta inchoante quod ÷ xvi kt octb & ex de libra ii puncto
hore secdm noctis q pcedit diem xvi kt novb & intrat in scorpione tcio
puncto hor secunde noctis que pcedit diem xvi kt novemb & ex de scor
pione horae xii plena noctis q precedit diem xvi kt decemb & intrat in
sagittariu horae diei prima inchoante qd e xvi kt decbr & ex de sagittario
ii puncto xime hor diei quod e xvii kt ian & intrat in capri cornu tcio
puncto xime hore diei quod e xvi kt & ex de capricornu horae nona plena
noctis q pcedit diem xvii kt febr & intrat in aquariu hora xma noc
tis inchoante q pcedit diem xvii kt febr & exit de aquario secundo punc
to hore diei octaue qd e xv kt martias & intrat in pisces tcio puncto hor
diei octaue quod ÷ xv kt mar & ex de pisc: hora sexta plena noctis q
pcedit diem xv kt apt S. ECVNDO Anno secundo p parationis
bisexta intrat sol in arietem hora vii. inchoante noctis quae precedit
diem xv kt apt. & ex de ariete secundo puncto quinte hore diei quod ÷
xv kt mai & intrat in taurum tcio puncto quinte hor diei qd est xv
kt mai. & ex de tauro horae tcia plena noctis q pcedit diem xv kt iun
& intrat in geminos hor quarta inchoante noctis supredicte & exit
de geminis ii puncto hor diei secdm qd est xv kt iun & intrat in can
crum iii puncto hor diei secde qd ÷ xv kt iun & ex de cancro hor diei
xii ma plena quod est xvi kt aug & intrat in leone horae prima noctis in
choante q pcedit xv kt aug & ex de leone ii puncto hor xime noctis
predicte & exit de virgine hora nona diei plena qd ÷ xvi kt octbr
& intrat in libra xma horae diei inchoante quod est xvi kt octbr & ex
de libra secundo puncto octaue hore noctis q pcedit diem xvi kt novebr
& intrat in scorpione tcio puncto hor octaue noctis supradicte & ex
de scorpione hor diei sexta completa quod e xvi kt decbr & intrat
in sagittariu horae diei septima inchoante quod ÷ xvi kt decembr & ex
de sagittario ii puncto quinte hore noctis q pcedit diem xvi kt ian
& intrat in capricornu iii puncto quinte hore noctis supre dicte
et ex de capricornu tcia horae diei plena qd ÷ xvii kt febr & intrat
in aquariu quarta horae diei inchoante qd est xvii kt febr & exit de aq
uario ii puncto secundu hore q pcedit die xvii kt martias & intrat
in pisces tertio puncto secdm hore noctis p dicte & ex de piscibus
duo decima horae plena noctis q pcedit diem xv kt apt; TERTIO
Anno tertio p parationis bisexta Initio primo horae diei qd

est xvi kt apt intrat sol in arietē & exit de ariete secundo puncto horē
diei xime quod ē xv kt maī & intrat in taurū tertio puncto hore xi
quod ÷ xv kt maī & exit de tauro hore nona noctis plena que p̄cedit
diem xv kt iun & intrat in geminos inchoante hor̄ xma noctis supre
dicte & exit de geminis ii puncto hore diei octaue qd est xv kt iut &
intrat in cancrum tertio puncto hor̄ diei octaue qd est xv kt & exit
de cancro sexta hora noctis plena quae p̄cedit diem xv kt aug
& intrat in leonē hor̄ septima supradicte noctis inchoante & exit de
leone ii puncto hore quinte qd ē xvi kt septb & intrat in virginē tertio
puncto hore diei quinte qd ē xvi kt septb & exit de virgine hore tertia
noctis plena q̄ p̄cedit xv kt octb & intrat in libram quarta hora prae
dictis noctis inchoante & exit de libra secundo puncto hore diei secunde
qd ÷ xvi kt noub & intrat in scorpionē tertio puncto hore diei secunde
quod est xvi kt decbr & exit de scorpione hore diei sexte qd ÷ xvi kt decb
& intrat in sagittariū prima hora noctis inchoante q̄ p̄cedit xv kt
decbr & exit de sagittario secundo puncto xime hore noctis q̄ p̄cedit diē
xvi kt ianr & intrat in capricornu tertio puncto xime hore noctis supra
dicte & exit de capricornu hore nona diei plena quod est xvii kt febr
& intrat in aquariū xima hor̄ diei inchoante qd ē xvii kt febr & exit de
aquario ii puncto octaue hore noctis q̄ p̄cedit xiiii kt martī & intrat
in pisces tertio puncto hor̄ octaue noctis supradicte & exit de pisc. hora
sexta diei plena quod ÷ xv kt aprt. QVARTO

ANNO quarto preparationis bissexti intrat sol in ariete ē hore diei septi
ma inchoante qd est xv kt apt & exit de ariete secundo puncto hore quin
te noctis que p̄cedit diem xiiii kt maī & intrat in taurū tertio puncto hor̄
quinte noctis p̄dicte & exit de tauro hora tertia diei plena quod est xv kt iun et
intrat in geminos hore diei quarta inchoante qd ē xv kt iun et exit de gemi
nis secundo puncto hore noctis secunde q̄ p̄cedit diem xiiii kt iut et in
trat in cancrū tertio puncto hore sexte noctis p̄dicte & exit de cancro ho
re xii ma plena noctis q̄ p̄cedit xv kt aug et intrat in leonē hore diei
prima quod ē xv kt aug & exit de leone ii puncto hore diei xi ma qd
ē xvi kt septb & intrat in virginē tertio puncto hor̄ diei xi ma qd est
xvi kt septb & exit de virgine nona hore noctis plena q̄ p̄cedit diem xv kt
octb & intrat in libram xma hora noctis inchoante q̄ p̄cedit diem xv kt octb
& exit de libra ii puncto octaue hore diei qd ē xvi kt decembr & intrat
in scorpionē tertio puncto octaue hore diei quod ē xvi kt noub & exit
de scorpione sexta hora noctis plena q̄ p̄cedit diem xvi kt decbr et in
trat in sagittario hore septima supradicte noctis inchoante & exit de sa
gittario ii puncto quinte hore diei quod est xvi kt ianuarias et in

trat in capricornu tertio puncto horę diei quinte quod ē xvi kt ianū & ex
de capricornu horae noctis tertia plena q̄ p̄cedit diem xvi kt febr & intrat in
aquariū inchoante hor̄ noctis quarta supradicte & ex de aquario ii puncto
horę diei secunde qd ÷ xiiii kt mar̄ & ingrat in pisces tertio puncto horę diei se
cunde quod ē xpiii kt mar̄ & exit de piscibus hora diei duodecima plena
quod est xv kt aprilis;

Sicque sol primo anno p̄ bis sextū sexta horae noctis qua ariete ingrae
rat exit de piscibus Secundo uero anno duodecima eius dē noctis Tertio
autē anno sexta horae diei sequentis Quarto quoque anno duodecimo ipsius
diei quod ÷ xv kt apr; DE AEQUINOCTIIS ET SOLSTICIIS

A. Ff Aequinoctiis & solestiis quo tenendū est ⊀ Quodenī. viii kalendarū
aprt & viii kt octb aequinoctia atq; viii kt iut & viii kt iam̄ solestitia
sipt notanda urbeda magister scribit. multorū late & sapientū scti & xpia
norū sententia dare; Uerū qsic̄ in ratione pascali didicimus aequinoctium
uernale xii kt apt die cunctorū caelestiū sententiis & maxime aegyp
tiorū quos calculandi ē peritissimos constat specialiter approbat Ceteros
quoq; tres tēporū articulos putam̄ aliquanto prius quā uulgaria scripta
continent ē notandos Utenī de equinoctio uerno qd cap̄ ē memorare quā
quatuor mutationū annaliū mundi origo nos doceat breuit̄ loquamur
Regula tenet ecclesiasticę observationis anicenо confirmata concilio ut pascedi
es ab xi kt apt usq; in iiii kt mai inquirentur Trē catholicę institutionis regula
p̄cipit ut ante uernalis aequinoctii transgressū pastha nō celebretur; Quinqui
tur viii kt apt diei putat equinoctiū necesse ē ut ante equinoctiū pastha ce
lebrari licitū dicat aut ante viii kt apt die pasca celebrari licitū neget;
Ipsū quoq; pastha qd dn̄s pridie quā patereturcū discipulis fecit aut nono
kt apt die ñ fuisse aut ante equinoctiū fuisse confirmet; Nonenī pri tantū
tēporis sed gtia legalis & mosaica decernit institutio nonante transcensum
hui equinoctii diem festi pastalis ē celebrandā sic̄ iosephus doctissimus
hebreorū testat̄ Unde nos necesse ē ob conseruandā ueritatis regulā dicam̄
ante pasche & pasca ante equinoctiū tenebras q; dñicas p̄ immolandum et
hoc equinoctiū xii kt apt die uerac̄ ad scribendum sic̄ non solū auctoritate patrū
sed & horologica consideratione docemur sed & ceteri tri
atē porum hui modi confinia simili ratione aliqd dieb: ante viii
Kalendarum sequentium ē notanda A Quā ob causā contingit per
annū inaequalitas dierū & dispar longitudo uariisq; umbrarū
aestatis ⊀ De ascensu solis & descensu per totū annū quomodo crescit
lux in unaquaeque die uel quomodo decrescit & quot dies sunt in ascensione
solis & descensione ut sit equa diuisio inter lucē & tenebras: hoc ÷ inter ascen
sū solis & descensū si hoc scire uolueris ita inuestigandū ē, Duodecimo

kt ianr. dies incipit crescere usq: in xi kt iut. hoc ē p duo nonagenta & duos di
es id ÷ p vi menses quihabent dies c. lxxx. ii ⁊ per hos ergo vi menses & imi
diū diei naturalis hoc ÷ xii hor. crescit lux & dies. & decrescit nox & tenebre. ⁊
In omni die p duo momenta & dimidiū. & sexta parte momenta hoc ÷ duas tras mo
menta. & ita p xv dies & paulo amplius una hora crescit ⁊ per xxx autē dies du
ę hore crescunt. sed nō s. ille due hore integre adhuc usq: dū perueniat ad viii
horas diei demīse sequente ⁊ In duob: autē mensibus quattuor hore crescunt in
sole in augmento diei sed tam ille quattuor hor. nī sunt plene usq: ad xvi horā de
mense tertio ⁊ Et ita in trib: mensibus trigenis & uno die addito hoc ÷ p xci diem
vi hor. crescunt ⁊ Tot dies sunt a xii kt ianr. usq: in xii kt apr. & tunc habet
æquinoctiū uernale secdm grecos in xii kt apr. hoc ē xii horas in die & xii hor.
in nocte. Equalē ergo horarū & momentorū q. s. cccc lxxx. & tot de ē in die q d
& in nocte. In vi autē hor. crescentib: momenta sunt ccxl ⁊ Et ē ab xi kt apr usq: in
xi kt iulii tres menses sunt qui habent dies xci. & sic crescit sol in uno quoq: die
p duo momenta & duas tertias momenti ⁊ p xv autē dies hore crescit sed tam paulo
amplius quia usq: ad iiii horis xvi diei. nī ē illa hora integra ⁊ & sic in uno mē
se trigenarū dierū due hor. crescunt ⁊ In duob: mensib: iiii hore ⁊ & ita in tri
b: mensibus hoc ÷ ab æquinoctio uernali usq: ad sollestitiū id ÷ ab xi kt apr
usq: in xi kt iut p xci diem alię vi hore crescunt ⁊ Sicut ait anatholi us alexan
drin laudatę ciuitatis epī demonstrat dicens ⁊ p xv dies sole ascendente
p duo momenta & dimidiū & vi parte momenti hora diminuitur de tenebris hoc
est de nocte. & crescit in lumine hoc ÷ in die ⁊ & sic crescunt xii hore hoc est
cccc lxxx momenta a xii kt ianr usq: in xi kt iut. & tunc fiunt xviii hore
in die sollestitiali hoc ÷ estiuo tres partes diei naturalis. qui hab. xxiiii hor.
in se ⁊ Et quarta pars illius diei naturalis fit in nocte sollestitiali hoc ÷ vi hor ⁊
Similimodo & simili numero diei hoc ÷ nonagenti & duos dies p vi menses quiha
bent dies clxxxii & dimidiū diei naturalis hoc ÷ xii hor. p duo momen
ta & duas tertias momenti in uno quoq: die dies decrescit & lux. & crescunt
tenebre id ē nox. ab xi kt iulii usq: ad xii kt ianr hoc ē usq: ad sollistitiū hie
male ⁊ Simili numero horarū & momentorū dierū sic lux decrescit & crescunt
tenebre. una hora p xv dies. Due hore p xxx dies ⁊ iiii hore p duos mēses
hoc ē lx dies ⁊ vi hore p iii mēses hoc ÷ p xci diem. & ita p vi mēses. hoc ē
a sollestitio estiuo ab xi kt iut usq: ad sollestitiū hiemale hoc est usq: in xii
kt ianr. secundū grecos xii hore crescunt de tenebris & de luce diminuit p dies
clxxxii hoc ÷ p momenta cccc lxxx. & tunc habet in illa nocte sollestitiali hie
mali. xviii horas. hoc ÷ tres partes diei naturalis. & quarta pars sollestitiali die erit
hoc ē vi hor ⁊ hucusq: de ascensu & discensu solis sit dictū sapientiori ma
iori relinquentes.

DE LUNAE SALTU

A Vnde ē saltus lunae ⁊ Ysidorus ait saltū lunę esse quē uulgo

putatur lunaris incensionis locus & hora pcreat; Cui tam uelocitatis & an
tipcessionis tam & si ordo pō facile pat & mensure pequa quā lat &; Cons
tat enī quia diminutio illa atq: ablatio diei uniūs quomodo agit pdenos
tam & nouenos annos tota conficitur. ⊼ Quomodo? ⊼ Ptenī anatholius egipti pa
orū & grecorū eruscerens adinuentionē aut qd hore p annos singulos & u
nos puncto & nona decima pars uniūs puncti augetur; Dies nāq: xxiiii
hab & hor. equib: cū x & viii tot dē annis circuli decennouenalis distribuerit
remanent v; has p iiii multiplica quī hore iiii puncti constat fiunt xx; da
singulis annis singulas & remanent i; hanc diuide p x & viii & ad saltū lune
conplendū & crescit tibi annuatim hore & puncto & x viii pars uniūs
puncti. ⊼ Quur ab liquibus calculatorib: saltus lune incrementū t augmētū
dicitur? ⊼ Eo quod crescit p x & viii annos uniūs dies in luna q̄m ut dio
nisius fatetur. pō unus his dēq: tēporū articulis ut celi dimatib: lune
celebrat accensio. Sed sēp aliquanto ticaus quā p cedente p uenerat mise
ut sit unde x viii anno dies transiliat unus. Quomodo intelligi po
test utrū in die an in nocte luna accendat: Secundū estimationem
hebreorū luna dicitur accendi p media diem hoc ē post vi hor & di
midiā hore septime pinde illi initiū diei a media die sumunt. q secdm
lunā numerent qd teste anatholio alexandrino pontifice p hari potest.
⊼ Quomodo? ⊼ Sienī utilleat luna xxx.ma sēp fuisset aut & iā xx
viii fieri poterat ut in una hore & in eo dē puncto & momēto eo dē
diei tēpr qd primū facta ē luna sēp accenderetur finita xxx.ma t & iā
xx viii. Sed cū xx viii dies & semis diei hoc ē xii hores luna in se ha
bere monstret illa diei medii medi & ces incensionē lune mutabilē fac
& ideo si medio die lune accensio dicatur cō puta xx viii dies a medio
die incensionis lune usq: ad media diem xx viii diei adde xii hores
a medio die usq: ad media nocte tunc sine dub[illegible]o in media nocte illa
luna accenditur. & ita naturaliter in una qua[illegible]que hore & in uno quo
q: momēto & in omni parte celi sup trā & sub trā anni ca reuo
lutione immo & iā menstruo circulo luna accedit; ⊼ In quo
kalendarū die transilitur saltus? ⊼ Diuersis locis in circulo dece
nouenali diuersi quique calculatores hunc lune saltū intēponen
dū dicunt: Anatholius enī in equinoctio uerno circ xii kt apl & egre
ci similiter. eadē mutationē in primo circuli decennouenali affi gunt
ut luna mīsi martii que in eo die fit xx viii dein uestat in nouā; Ce
terū aliqui in luna nouēbris mensis agendū magis autumant ut lunī
q: x viii anno p octauas kt decbris fit xx viii uertatur vii kt
in primā & sit die kalendarū decēbriū vii q: iuxta regulas & e
pactas vi cōputatāo & hoc ideo faciunt in nouū qui pene ultimis

romanorū mensis: quia mani mutant epactas; Egipcii uero in penultimo
mense suo quē nr̄ iuit hoc facere prohibentur. De xx nona luna in primā
transilientes, quos rationabiliter imitantur. que epactas more illorū in septb
mutant. nullū inoccurrentes errorē. nisi qd ppter diminutionē saltus
lunē mensis auē. que eodē xviii anno iuxta argumētū secta inuenitur
teria tenetur. absq: scrupulo alicui impedimenta. v. in kt septb reppe
ritur; A. Cur aliquando luna maior t minor quā cōputari solet in
caelo uidetur; ℣ Fit hoc ut beda magister ait. saltus lunaris longa sui ex
undantia cremēta causa ex iste te pspicua atq: naturali; qm̄ quasi ter
mino decēnouenali adpinquat. Tanto hoc crebrius parat; adeo ut
etiā die xxx uesperes ceste: arcule illā in celo apparere contingat.
Nā hec diminutio maxima expcte p implētū saltus subputationē
in luminari corpore solet fieri. et ut dixim̄ sicut adpximante saltu
maior sepe aspicitur. sic post saltū minor crebro reppertur. est
quoq: et alterā causa qua p uices minor solet uideri. quā calcula
tio illā ostendat. dum paulo ante uesperā t unius hore tantūmodo
spatio accenditur lunia. quae statim tren saltu solis occasu prima
subputanda est quā rationē insequentib; seruat et tabus aliquo
tens quoque ppter bissextū ppe imminentem hēr minoratio ut
quib: dā uidetur contingere solet. et tunc maxime quando in ari
ete uel arca eū signi lunaris incensio euenerit. ita ut miro modo
lunia pri ōuis mensis nouissima mēcē uidere et subquentis nouē
eius dē die uespere contingat apparere in celo A. Potest firmiter credi ut lunā
etē suā sēp ameridie t media p hore cōmutet ℣ Neque aquā ut uene
rabili beda magistro uidetur. Ait enī hē omnino specialiter regula ē tenenda
ut luna etē non iuxta quos dā ameridiana ut media post meridiem.
Sed aues pestina potius hore mutari nouerimus qm̄ primiū luna que pri
mo uespere mundo exostae uespertinis ex eo sēper horis necesse. alia
atq: alia sumat etē singulas quasque uicenis et quatūnis explicans
horis sic econtrario sol quimane primo ost' ē teste genesis scriptura
a mane usq: ad mane diem cōpleuit unū. Quidenī rationis. lune mu
tationē meridianis cōputare ab horis cū nec in posita tunc in celo nesit
egressa sup trē. sed nec ulla legis sollēnia meridianis t p meridianis
sed omnia uespertinis incipiunt simulq: consumecēntur in horis. Verum
quia scriptū ē a luna signū diei festi et quomodo prima luna lux aues pere
mundū intrediuit. ita omis dies festus iuxta lege aues pere initiari inues
perē pfecta debere pcipit. Congruentius accēs luncaris aues pertinec
hore quā aliunde nouec cōputabit. Ccepidēq: etē quā uespere
incho at sequentē usq: seruabit ad uesperē; Ctsiquidem eam paulo ante

uesperā accendi a sole contigerit. mox sole occidente primā cōputari &
eē necesse ē. qui auidelicet tēporis horē quā primū terris fulgere cepit
adiit; Sin autē p' occubitū solis accendat. non tcm prima prius quā uesperē
uiderit sed xxx^ma^ porius oportet estimari. Qui a sixxiii horas post occasū solis
accensa suppleuerit; Illā tamen quā occidente sole habuerit. ne prime cōp
ditionis ordo turbetur. usq: ad aliū occasū retinere debebit. Recte; Quod
siquis dixerit se noua lunā xviiii anno multas cū testib: iiii non apt uidis
se cū eodē anno luna pcschalis in circulo memorato xv. Kl maī sit ad nota
tcc Ideoq: nonnisi pridie non apt esse ualeat. ratione q: a nob huius causē
exigat. suffi ē pcschalis luncs tā firma stte bilitate p̄ fixtis. ut de cenno
uenalis earū circuitus nūs quā fallere possit. In quo uidelicet circuitu lu
ne pcsthcalē anni de quo agit pridie non apt fieri primā nulli calculcē ium
in dubio ē. Ideoq: hanc aliter diffinire nullifideliū fas est. Quin potius reue
rentissimorū patrum sententiā sectari in his q: nob interitasunt sūmopere
necessariū est. neque enī putandum est nos ut acutius antiquis diuersitatē
lunaris discursus deprehendere. t salubrius posse dinoscere quā ea ne ad
potissimum diuersitate sequendā sit uia;

Saltus lunē crescit singulis cennis horē. & x momēta & dimidiū momēta &
nonā decimā partē dimidiū momēta. Ad conplendū uero saltū lunē annua
tam uidiximus horas & puncтos & nona decima pcss unius puncti adcrescit;
non ergo unis is dēq: articulis tēporū t celi climatib: lunē celebratur accen
sio sed aliquando ciatus quā p̄cedente mense sēp accenditur ut sit unde un'
anno nono decimo transiliatur dies;

Sicuti scire unde salt' lunē adcrescat scito q̄d luna in xxvii dieb: & viii
horis zodiacū circulū plustrat. sed ut ad incensionē usq: p̄ueniat necesse ē
duos dies & iii hor. addi hoc ē ut dies xxviii habeat & horas xii quas uoca
tur mensis lunaris. ex quib: mensib: sunt in ciclo decennouenali int cōmu
nes annos & embolismos. cc xxxv. de ipsis uero annis. xii. s cōmunes & vii
embolismi. communis annus hab& mses xii. embolism aut mses. xiii. Idcirco
colligē p̄ singulos menses momēta iiii^or^ & ūncia quē ē duo x. pars momēti & ar
tomū unū. quē aplicant p̄ singulos menses in incensionē lunē. & colligē ex his
ut xxiii hor facere possis. quod ē dies integer; Sunt aut ut dictū est menses
luncaris in x viiii annis cc xxx v ex quib: p̄ singulos iiii momēta sumere debes
quat. cc xxxvi fiunt dcccc xl. diuide p̄ xl. eo q̄d hor xl momēta constat
& inuenies xxiii hor & dimidiū hoc ē momēta xx. ex uncis nāq: cc xxxv
sicut iunxeris inuenies momēta xviiii integra & remanent uncie vii. ex
quib: vi faciunt dimidiū momentū & remanent uncia i. cui necesse est p̄
athomos dari sub plenitū ut alie vi unae p̄ficiantur nā xl uii athomi
unā faciunt. Colligē ergo de singulis mses: singulos athomos id est

cc xxxv & fac ex eis quinquies xlvii & habebis uncias v. has adde
ad sextã & habebis momẽtũ integrũ iunge ergo hoc momẽtũ ad xviii
momẽta fiunt xx. hec iunge ad horã xxiii. & dimidiã fiunt xxiiii hore
qui est dies integer qui dicitur saltus;

Luna cotidie quatuor puncta siue crescens sole longius abiit seu decres
cens soli uicinior quã pridie fuerat reddit; singula autẽ signa decẽ
punctos habent id est duas horas. sicut & superius ammonuimus; quinq;
enũ puncta horas faciunt; & ideo siuis scire in quo signo luna ẽ sume lunã
quã uolueris ut puta quintã multiplica ꝑ quatuor fiunt xx; partire ꝑ
decẽ dentur dies duob: ergo signis quinta luna sẽp a sole distat; Itẽ sume
octauã lunã multiplica ꝑ iiii^or^ fiunt xxxii^ta^ duo; partire ꝑ decẽ. terdenies
tres. & remanent duo; trib: ergo signis & duob: puncta: octaua luna sẽp
a sole diuiditur; duos autẽ puncto: partes intellege id: quantũ sol in zo
diaco sex dieb: confiat transeuntis; punctos siquidẽ hab & tres partes; quia
signũ qdq: decẽ punctos xxx autẽ hab & partes; Itẽ sume nonã decimã
lunã multiplica ꝑ iiii^or^ fiunt lxxvi partire ꝑ x; septies dentur septa is. & re
manent sex; septẽ autẽ signis & hore una qd: dimidiũ signi ac puncto
id est trib: pastib: nona decima sẽp tanere quo ceperat a sole digressa
; & ne suspicio ubi forte argumẽta fallentia inuadat quere addiã m^am^ & ru
cadi qd xv luna tenere nemo dubitat; multiplica xv^cim^ per iiii^or^ fiunt
lx; partire ꝑ x; sexies dentur sexcentis; sex enũ signis xv luna semp
id est dimidia spera celestis a sole discernitur siue ante seu retro respexeris;
Denique orbẽ lune quotiens plenissimus ẽ contra solẽ cernis obpositũ humi
lẽ uidelicet & sole sublimi & sublimẽ humili; Nimirũ cũ sole aestiuum
tenente circulũ plena ẽ ipsa tenet brumalẽ cũ sol lesta uali secendere circu
lo prior longissima pdit. Arcũ iste hoc aequinoctiũ in plenilunio tumilla
alterũ seruat. & qd pcertib: sol aequinoctiũ quod nuper nimelustrat
uenit transit tot dẽ pcertib: luna plena ut ꝗquinoctium t solleste tu
um quod contra ; pata & eẽ transgressa;

Tradunt quoq: argumẽtũ uideres quotũna cui cũq: & ecce quod haus luceat
explorẽtur. Nam enũ prima luna inquiunt iiii^or^ puncta lucet. Ad ici
hic numerus a secunda luna quotidie usq; ad plenilunium dabitur q;
dehinc paribus spatiis indiminuitur ne. & ideo si nosse uis luna secta qd
horis luceat luna multiplica ꝑ iiii^or^ duo fiunt viii partire ꝑ v quia
v puncta horas faciunt quinquies asse quinque & remanent tres horã
ergo & tres puncto: lucet luna ii^da^. Itẽ multiplica tria ꝑ iiii^or^ fiunt xii.
partire ꝑ v quinquies bini dentur & remanent duo duces horas & to
tidẽ puncto: testice luna lucet. Itẽ ubi ad x^ma^ lunã pueneris multipli
ca ꝑ iiii^or^ fiunt xl partire ꝑ quintã partẽ quinquies octoni quadrans

octo horas luce & xma luna Et nec argumentum dubium fore arbitreris Tene
quindecim inquiunt & ubi p nox luna cande exquire multiplica
p iiii fiunt xl parare p v quinquies duodeni sexceis xii horas id ÷
nocte integre xv luna plustre Item sinos se uis xv & xvii & cele
re de incepsquot hor luceat lune Recole p singulas quanto minus
sint xxx & inde computandi crepitudinem struge; Verbigratia sinos
seuis uicesima quinta quandiu luceat luna dicito quanto minus
a xxx patebit q v multiplica p iiii quat quini uies parare p v
quinquies quat ni uies iiii ergo horis splende xxv quomodo & v
luna & quidem hoc argumentum tempore equinoctiali legitima fixu
statione perlabitur Verum longissimis in bruma nocib: t item state breuis
simis quarum alias xii horarum spatium longe transtendere alias nequaquam
ad hoc p angere posse constat quartione luna xii horas lucere cre
damus nisi forte putamus non equinoctiales horas intellegendas sed sin
gulas quecsq: noctes p sue mensure longitudinis aut breuitatis in xii
particulas quas horas uocitemus equa distributio ne fiat dendas;

Luna lucere dodrantas semuncias

aiunt xii untie libram faciunt xxiiii hore diem integrum; Totidem sup
semuncie in libre plena quas si diuiseris in iiii quarta pars quadrantis
nom sortitur reliquedodrantas & ideo dixit dodrantas semuncias ho
rarum id est iiii punctos Quappe si scire uelis quo horis luceat luna q:
lib & ex iiii puncta cognosce ut puta v luna multiplica v p iiii hoc ÷
gitate lune p sentas p puncto cotidianos fiunt xx parare per v
quinq: puncta horam faciunt quat v uies quatuor hore luce & luna v

Luna dodrantas semuncias lucere phibent

dodrans habet viiii untias id ÷ tres partes unius hore Tres autem partes
unius hore xxx momenta sunt quia xl momenta faciunt hore integre;
Semuncia uero est media & as untie hoc e momentum & semis & sex tans
id est sexta pars momenta; DE CONCORDIA SOLIS ET LUNAE

NOVEM horae in luna p v dieb: in sole computantur id ÷ luna viiii horas tantum ineris pagit quantum sol in v
diebus; & ideo uniuscuiusque signi horis iuxta lunare uelocitate enumerata inuenimun
tur L iiii quod sunt sexies nouem Duob; enim diebus & sex horis luna per
singula p uolat signa Triginta uero diebus per quodq: signum sol paciat
quo partito trinario in v & v inuenies sexies quinas quod ÷ sexta pars
solaris circuitus in singulis signis ita ut nouem iuxta lunae cursum sex
ta pars signi reperiantur cuiusq: & sic demum possunt viiii horae lu
nares cum v diebus solaris concordare; Lunaque que in spatio
unius hore & iiii punctorum & unius ostenta & tertie partis unius osten

a tantū cursus pagit quantū sol in xxiiii horis & xx uno ostentas id ÷ parte unā;

DE CONCORDIA SOLIS ET LUNAE

Unius sēphorae dodrante & semuncia transmissa id ÷ diuisio unius horę spatio in xxiiii semuncias quiator sunt semunciae in libra plena Iterū q: diuide xxiiii in iiii hoc ē quat vi & ē vi dodrans dicitur sēn uero quadrans & hoc ē qd ait unius horę dodrante id ÷ trib: partib: x & viii semuncias. Quod uero & semunciae vi reliquarū semunciarū adquadrantē pranentiū unā uoluit adiungi dodrantā ut essent x & viiii semunciae quo est oceanū cotidie tardius uenire tardiusque recedere;

DE CONCORDIA SOLIS ET LUNAE

LEGON		MALIA		LEGON		MALIA
Luna v	Aqua i	Luna xiii	Aqua i	Luna xx	Aqua i	Luna xxviii	Aqua i
Luna vi	Aqua ii	I xiiii	Aqua ii	I xxi	Aqua ii	I xxviiii	Aqua ii
I vii	Aqua iii	I xv	Aqua iii	I xxii	Aqua iii	I xxx	Aqua iii
Luna viii	Aqua iiii	I xvi	Aqua iiii	I xxiii	Aqua iiii	I i	Aqua iiii
I viiii	Aqua v	I xvii	Aqua v	I xxiiii	Aqua v	I ii	Aqua v
I x	Aqua vi	I xviii	Aqua vi	I xxv	Aqua vi	I iii	Aqua vi
I xi	Aqua vii	I xviiii	Aqua vii	I xxvi	Aqua vii	I iiii	Aqua vii
I xii	Aqua viii			I xxvii	Aqua viii		

DE DIVISIONIBUS ANNI SOLARIS

Annus hab & iiii tēpora menses xii ebdomadas lii dies ccc lxv & quadrantē horas viii & dccl v punctos xliii & dccccxv minuta lxxxvii et dcla partes cxxxi & cccxc momēta cccl & dcxl ostenta dxxxvii & cla Tēpus hab & menses iii dies xci hor ii & clxxxiiii menses vii habent dies xxxvi & iiii xxx & i xxviii & quando bissextus ad uenerit dies xxviiii ebdomadas iiii & dies supra ebd habā & dies vii dies hab & hor xxiiii horas hab & puncto v minuta v partes xv momēta xl ostenta lx puncto hab & minuta ii partes iii momenta viii ostenta xii Ynū momentū hab & partē i & dimidiā momēta iiii ostenta vi Una pars hab & momenta ii & duas partes momēti momēta ostenta vi Ynū momētū hab & ostēti i & dimidiū. Ostentū hab & athomos cccl xxvi Momētū hab & athomos dlxiiii id ÷ & semissē. Pars uero hab & athomos mille dcccc iiii ostenta iiii momēta xii & bissē unus momēta. Minutū hab & athomos iiccl xi ostenta vi momēta iiii partē i

& dimidiā. Punctus hab& athomos iiii dxii ostenta xii momēta viii partes
iii minuta ii. Horae uero hab& athomos xxii dl. ostenta lx momēta xl
partes xx minuta x punctos v. Dies quippe hab& athomos dxli & cccc
xl ostenta i cccc xl momēta dcccc lx partes ccc lx minuta ccxl
punctos c xx hōā xxiiii Signū uero unū hab& athomos sedecies mille &
cc xliiii cc ostenta xliii cc momēta xxviii dccc partes horarū x dcc
minuta vii cc punct iii dc horas dccxx partes ppias q; pdieb; compu
tantur xxx. Signa xii habent athomos centies nonagies & quat mille
& dcccc xviii cccc ostenta dxviii cccc momēta cccxl v dc partes ho
rarū cxxviiii dc minuta lxxxvi cccc punct xliii cc horas vii dc xl
partes proprias cccl x. Solppt. sui cursus tarditatē in circulo zodia
co deuno ostento athomos v & quincuncē cū xma parte athomi min
pagit. De momēto uero athomos viii & sescuntiā cū decima parte atho
mi. De parte aut athomos xxi & bissē athomi insup & quintā cū xma
parte eiusdē athomi. De puncto uero athomos lx v addita illis quater
quinta parte unius athomi. De hora aut ccc xxviii. De die uero id est xxxma
parte unius signi solp sui tarditatē athomos vii dcc xcvi min pcurrit
ostenta uero xxi momēta aut xiiii partes v & quadrantē partis minuta
iii & dimidiū punctū i & dimidiū & quadrantē unius puncti.
De uno quippe signo athomos ccxxxvi dccc lxxx min pagit quinume
ros in ostenta diuisus reddit ostenta dcxxx momēta uero cccc xx par
tes aut clvii & dimidiā minuta cv punctos lii & dimidiū horae ue
ro x & semissē. De xii autē signis athomos bis mīn dccc xlii dlx
min currit renos atur ostenta uero vii dlx momēta v xl partes i dccc
xc minuta i cclx punctos dcxxx horas cxxvi quinumeri singuli
si diligenter cum considerent reddunt nisi fallor dies v & quadrantē
Tantae magnitudinis s signa singula Decursu solis & lunae per xii signa
ut min quadruarū horarū spatio t occidere t de loco moueri nō possint
sol unū quoq; signū tricenis diebus & decē semis horis pagit. Totū ue
ro ambitū zodiaci ccclxv dieb; & vi horis plus tenet luna uero xxvii
dieb; & viii horis zodiacū pcurrit. binis uero dieb; & senis horis ac bis
se unius hor p singula signa labit luna co die iii punctis siue crescens
a sole longius abit seu decrescens sol; uicinior quā pridie fu
erat reddit. Singula signa x punctos habent id est duas horas xx
luna uero xiii partes cotidie zodiaci cōplet partes ÷ quod sol
in uno die cōplet. tres partes puncti faciunt Tanto min est bis se
ab integre hore quanto viii axii xx axxx & axv. Tertia en
pars subtracta duae bis se ipsa tertia tri endicatur.
Luna quippe uelocitatis suae cursus puolat unū qdq; signū duobus

diebus & vi horis ac bis se unius hore. Unū quodq; uero signum
hab& xxx partes. si ergo uis scire quantū spatiū lune moret inuna
qualib& de xxx parta: sume horas duorū dierū que sunt xlviii
adde his sex horas cū bis se fiunt liii hore quib: luna moretur
in uno quoq; signo. has liii hor distribue unicuiq: parti per
equas porciones dans uidelic& singulis parta: singulas horas. &
remanebunt tibi xxiiii hore. has multiplica p punctos ea uidelic&
lege qua hora habeat quinq: punctos. & fiunt puncta cxx. hos par
tire p xxxiiii. triginta cenuies. da unicuiq: parti puncto iii
& remanebit bis se. hos partire p lx. ostenta. que plena hore lx
hab& ostenta. & bis se duę partes unius hore. Ideo ut dixi lx ostenta ef
ficiunt bis se unius hore. da singula ostenta singulis partibus. &
remanent x ostenta. haec multiplica per tria & fiunt xxx.
& uidebis quod luna in spatio unius hore & iii puncto rū & un
us ostenta & iii. partes unius ostenta tantū cursus p agit. quan
tū sol in xxiiii horis. & xxxi ostentas id ē parte. uiam

Dodrante. transmisso & semi untia luna luc& quando prima
ut sciam postea p xv dodrantes usq: ad xv luna xii horas te
compl&as. hoc ē iiii dodrantes faciunt tres hor integres & iii alię
faciunt similit iii hor. ut sint vi hore & octo dodrantes & iii alu
dodrantes faciunt iii hor ut sint noue hore ex xii dodrantibus.
remansere iii dodrantes de quib: facemus duas hor & quadrantē
modo habemus xi horas integras & quadrantē. semi untias habem
xv multiplicare. prius debemus scire que sint illa untia unius hore.
Omnib: enī patet q̄d ipsa hora habeat xl momēta de illis xl uolum
scire que sint ipsa untia xii enī t̄ fiunt. xxxvi tres ergo xii pars
est illius numeri tres xii. & xii ter fiunt xxxvi ergo unā untiā sumus illi
us numeri xxxvi tria momēta habemus modo iii momēta diuida
mus ergo unā q̄d q: momētū inter partes. iiii enī ter & tres quat fiunt
xii. ergo una untia ē unius hore tria momēta & trien hoc ē tertia
pars unius momēta. deinde diuidamus p medium ut sciam semi untiā
hoc ē dimidiā untiā. diuidam tria momenta unū momentū & dimi
diū erit illorū medietas & diuidam tertiā partē unius momēta.
& dimidiū illius tertię partis sextans appellat. lunge illā sextā addi
mi diū supradictū & erit postea bis se. ergo semi untia unius hore
momētū unū ē & bis se hoc ē duas restas partes unius momēta. nunc habe
mus semi untias unius hore id ē momētū unū & bis se unius momenta
habem quindecies semiuntias de illis semi untis uolumus scire q̄d
integra momēta quindecī integra momēta habemus & bis se quindecies.

de illis bisse faciamus momenta bisse enim p̄ duo momenta & bisse alie ter fiunt iii
momenta bisse xii fiunt octo momenta & bisse ter fiunt duo momenta iunge
duo ad octo fiunt x. momenta adiunge x. ad xv. fiunt xxv. & accipe
quadrantē quire mansit de dodrantibus xi horas. & xxxv momenta
hoc ꝗ tota hora excepto v. momentis ideo non ad purū p̄uenit ppter
breuitatē calculat — 1 d 2

Quod agit umbra in horologio. hoc sol in ambitu terre. Umbra aut uicesimā quartā
partem horologii in una hora conlustrat. Sequitur ut sol & iam uicesimā quartā par-
tē totius terrae in una eademq. hora p̄ficiat. si aut uis nosse que sit illa uicesima quar
ta pars totius ambitus terrene molis. scito qd singule partes signiferi quinquaginta
stadia habent in meridiū infinite sunt in celesti circulo. Multiplica ergo quin qua
ginta quindecies. & erunt quindecim partes. Adde & iā quintā partē unius partis.
id: centū & quattuor stadia adde quartā partē unius hore & hoc totum colligē
idest quinquaginta quindecies & quinā partē unius partis & quartā partem
unius hore. & hoc totum erit uicesima quarta pars totius ambitus terrenorbis.
quā uicesimā quartā partem sol in una equinoctiali hora perficit.